

VIITTOVA MONIKIELINEN LAPSI:

Vanhempien kokemuksia viittomakielisen lapsen monikielisyydestä resurssina

Satu Sironen
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
Suomalainen viittomakieli
Syyskuu 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Satu Sironen	
Työn nimi – Title Viittova monikielinen lapsi: vanhempien kokemuksia viittomakielisen lapsen monikielisydestä resurssina	
Oppiaine – Subject Suomalainen viittomakieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syyskuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 59 s. + liitteet 9 s.
Tiivistelmä – Abstract Työni tutkii viittomakielisen monikielisen perheen vanhempien kokemuksia perheensä ja lapsensa monikielisydestä. Tavoitteena on selvittää, miten monikielisyden resurssi ilmenee viittomakielisessä perheessä, jossa käytetään kahta eri viittomakieltä sekä kuinka vanhemmat kokevat perheensä monikielisyden arjessa. Työn pyrkimyksenä oli saada vanhemmat reflektoimaan itseään heidän omien kokemustensa kautta ja antaa tukea lisäämällä vanhempien tietoisuutta perheensä monikielisydestä. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on Bronfenbrennerin (1979) luoma ekologinen kehitysmalli. Ekologisessa teoriassa lapsen kasvuympäristö koostuu eritasoisista, sisäkkäisistä tasoista. Bronfenbrenner jakaa systeemit neljään tasoon: mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemiin. Mikrosysteemissä, jonka ympäristönä on koti, lapsen kehitykseen vaikuttavat ihmisten välinen vuorovaikutus sekä erilaiset muut toiminnat ja ihmisten roolit kyseisessä ympäristössä. Lähtökohtana työhön on, että perheen kielenkäytössä ja arjessa yksilöllinen prosessi kytkeytyy yhteisölliseen erilaisten suhteiden ja roolien kentässä (Mäntylä, Pietikäinen, Dufva 2009). Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus ja induktiivinen eli aineistolähtöinen. Tutkimukseni aineisto perustuu yhden perheen vanhempien kokemuksiin. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty aiemmin vähän käytettyjä metodeja eli vanhempien itsensä tuottaman visuaalisen aineiston ja teemahaastattelujen yhdistämistä. Tässä tutkimuksessa visuaalisena aineistona on vanhempien täyttämä kielipäiväkirja, joka sisälsi kolme eri tehtävää: kieliverkosto (mitä kieltä lapsi käyttää ja kenen kanssa), kielenkäyttötilanteet (missä tilanteissa lapsi käyttää eri kieliä) ja kelloaktiiviteetti (lapsen päivänselitys - mitä kieliä lapsi käyttää vuorokauden aikana). Lisäksi kielipäiväkirja toimii havainnollistavana välineenä kuvaamaan lapsen ja perheen monikielistä arkea. Työssä on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että perheen monikielisyteen vaikuttavat monet tekijät. Kieliverkostosta selviää, että lapsen ympärillä on viisi kieltä – kaksi viitottua kieltä ja kolme puhuttua kieltä, joiden lisäksi on vielä kahden kielen viitottua puhetta. Bronfenbrennerin kuvaamat systeemit kohtaavat perheen arjessa. Vanhempien kielitausta ja koulutus sekä asuinpaikan kieliolot ja yhteiskunnalliset palvelut vaikuttavat perheen kielivalintoihin ja aktiiviseen panostamiseen lapsen kasvamiseen monikieliseksi. Vanhemmat kokevat lapsensa monikielisyden positiivisena voimavarana, mutta kielivalintojen tekeminen ei ole yksinkertaista.	
Asiasanat – Keywords monikielisyys, viittomakieli, resurssi, perhe, vanhempien kokemukset, kielenkäyttö, kielivalinta	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Fennicum	
Muita tietoja – Additional information Tiivistelmä suomalaisella viittomakielellä tallennettuna dvd:lle	

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Faculty of Humanities	Laitos – Department Department of Languages
Tekijä – Author Satu Sironen	
Työn nimi – Title A signing multilingual child: the parents' experiences of multilingualism as a resource for a sign language child	
Oppiaine – Subject Finnish Sign Language	Työn laji – Level Master's thesis
Aika – Month and year September 2012	Sivumäärä – Number of pages 59 p. + appendices 9 p.
Tiivistelmä – Abstract This Master's thesis investigates the experiences of a sign language multilingual family from the parents' point of view. The aim of the thesis is to clarify how multilingualism expresses itself in a sign language family which uses two different sign languages and how the parents experience the everyday life of multilingualism in a family. One practical goal is to get the parents to reflect on their experiences and give support by increasing the knowledge of multilingual families. The theoretical framework of this study is the ecological systems theory created by Bronfenbrenner (1979). In the ecological systems theory the environment consists of layers which result in impacts on different levels. Bronfenbrenner divides his systems theory into four levels: micro-, meso-, exo- and macro-, which describe influences as intercultural, social, organizational and interpersonal or individual. On a micro level, in which the home is the environment, the interaction with other actors and roles of people in the certain environment affect the child's development. The starting point of this thesis is the language used in the family and languages used in everyday life in connection to social processes through different relationships and roles (Mäntylä, Pietikäinen, Dufva 2009). The thesis is qualitative and inductive. The material of this thesis is based on the experience of one family. The data gathering methods used in the study are previously rarely used; visual data produced by the parents in combination with theme interviews. A language diary is used as visual data. The language diary contains three different tasks: language network (which language the child uses with whom), situation of language use (in which situations the child uses different languages) and clock activity (at what time is a certain language used). The language diary also operates as a demonstrating object on everyday life of the multilingual child and family. The content analysis of this study is based on acquired data. The results of the study indicate that many factors impact on the multilingual family. The language network clarifies that there are five languages in the child's environment – two sign languages and three spoken languages. In addition, two signed speech languages are used. The systems theory Bronfenbrenner created is proved in everyday life in the family. The language background, education, language circumstances of the surrounding environment and social services influence the language choices the family make and how actively the parents focus on a multilingual child's growth. The parents experience the multilingualism of their child as a positive matter. It is obviously difficult to make language choices.	
Asiasanat – Keywords Multilingualism, sign language, resource, family, parents' experience, language use, language choice	
Säilytyspaikka – Depository University of Jyväskylä, Fennicum	
Muita tietoja – Additional information Dvd with Finnish Sign Language abstract	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	6
2 NÄKÖKULMIA MONIKIELISYYTEEN.....	8
2.1 Monikielisuuden tutkimuksesta.....	8
2.2 Käsitteet resurssi ja heteroglossia.....	10
2.3 Kaksi- ja monikielisyys viittomakielen tutkimuksessa.....	12
2.3.1 Viittomakieliset – kielellinen ja kulttuurinen vähemmistö.....	12
2.3.2 Viittomakielisten kaksi- ja monikielisyys.....	13
2.4 Näkökulmia perheen monikielisyyteen.....	16
2.5 Bronfenbrennerin ekologinen ja systeeminen kehitysmalli.....	20
3 AINEISTO JA ANALYYSI.....	23
3.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	23
3.1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	23
3.1.2 Tutkimusasetelma.....	24
3.2 Analyttinen viitekehys.....	25
3.2.1 Laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	25
3.2.2 Menetelmänä teemahaastattelu.....	26
3.2.3 Visuaalinen aineisto tutkimusvälineenä.....	27
3.3 Tutkimuksen aineiston rakentuminen.....	29
3.3.1 Haastateltavat.....	29
3.3.2 Aineiston keruu ja käsittely.....	30
3.4 Analyysin rakentuminen.....	31
4 TULOKSET.....	33
4.1 Kieliverkosto.....	33
4.2 Kieltenkäyttö: henkilöt ja tilanteet.....	35
4.2.1 Äidin- ja isänkielen käyttö perheen kesken kotona.....	35
4.2.2 Äidin- ja isänkielen käyttö kodin ulkopuolella.....	39
4.2.3 Muiden kielten käyttötilanteet.....	40
4.2.4 Aurin kieltenkäyttö vuorokauden aikana.....	42
4.3 Syyt kielivalinnoille.....	44
4.3.1 Vanhemmilla on eri äidinkieli.....	44
4.3.2 Äidinkielen tärkeys.....	44

4.3.3 Vanhempien koulutus ja pohjatieto kielistä.....	46
4.4 Monikielisyys ei ole itsestäänselvää.....	48
4.4.1 Yhteiskunnan palvelut.....	48
4.4.2 Vähemmistökielten asema	50
4.4.3 Erimielisyyksiä.....	51
4.5 Positiiviset kokemukset.....	53
5 POHDINTA.....	55

LÄHTEET

LIITTEET 1-3

1 JOHDANTO

”Monikielisyys ei ole tulossa – se on jo täällä” -sanoma kuvaa hyvin nykyistä tilannetta, niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta (Dufva & Pietikäinen 2009, 12). Myös Pirkko Nuolijärvi (2002, 385) toteaa, että kieliympäristömme on muuttunut ja muuttuu jatkuvasti Suomessa ja muualla maailmassa. Viittomakielisen yhteisön kieliympäristö on muuttunut kirjavammaksi yhteisön globalisoitumisen myötä. Yhä useampi viittomakielinen perhe on monikielinen, minkä johdosta on herännyt kiinnostus tutkia aiemmin vähän tutkittua näkökulmaa: monikielisen perheen arkea. Millainen on monikielisen perheen arki? Millainen on lapsen kieliverkosto sekä millaisia rooleja kielillä ja kieliverkoston kuuluvilla henkilöillä on?

Tutkimuksen viitekehukseen vaikuttavat kokemukseni monikielisyydestä sekä uteliaisuuteni ja kiinnostukseni, jotka kasvoivat sen mukaan, mitä enemmän näin viittomakielisten monikielisten perheiden eri kielten käytön vaihtelevuutta. Minua kiinnostaa, miten viittomakielinen perhe valitsee monikielisyyttään ja mitkä asiat vaikuttavat monikielisyyden valintaan. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, millaisia ajatuksia vanhemmilla on monikielisessä arjessa elämisestä. Pääkäsitteet tutkimuksessa ovat resurssi ja kielenkäyttö. Suomalaisessa monikielisyystutkimuksessa monikielisyys on alettu nähdä resurssina niin yksilön kuin perheen tasolla (esim. Salo 2008, Sirkeinen 2008, Mäntylä, ym. 2009, Pietikäinen, ym. 2008). Kieliä käytetään monimuotoisesti perheen arjessa ja kielet ilmenevät erilaisina ja eri ympäristöille esiintyvinä resursseina.

Työn kielikäsitys pohjautuu siihen, että kielen luonne on moninaista, vaihtelevaa ja tilanteista riippuvaa. Kieli vaihtelee tilanteiden sekä kielenkäyttäjien ja heidän modaaliteettiansa mukaan (Dufva & Pietikäinen 2009, 6). Kielet nähdään resursseina, jotka kielenkäyttäjä voi käyttää tai jättää käyttämättä eri syistä. Taustalla on sosiolingvistinen näkemys eli kieli käsitetään sosiaalisena käytäntönä ja kielenkäyttäjät sosiaalisina toimijoina (Heller 2007, 1). Yksilö kehittää kielellisiä repertuaarejaan eri kielten käyttötilanteissa, ympäristöissä ja sosiaalisissa konteksteissa (mm. Salo 2008).

Tutkimukseni tarkoitus on tuottaa uutta tietoa siinä mielessä, että viittomakielisten perheiden monikielisyyteen liittyviä kokemuksia on Suomessa tutkittu vähän perheen näkökulmasta. Monikielisten perheiden ja lasten tukemiseen tarvitaan lisää tutkimustietoa (Dufva & Pietikäinen 2009, 3). Työn lähtökohtana on, että monikielisen

perheen arjessa näkyvät yksilölliset ja yhteiskunnalliset toiminnot. Käytän tutkimuksessani aiemmin vähän käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä, kuten visuaalisen aineiston ja teemahaastattelun yhdistelmää (ks. esim. Salo 2008, Mäntylä, ym. 2009). Työni on laadullinen tapaustutkimus ja induktiivinen eli aineistolähtöinen. Sen kohteena on viittomakielinen nelihenkinen perhe, joka käyttää suomalaista viittomakieltä, suomea, iiriä, irlantilaisista viittomakieltä ja englantia arjessaan. Käytin tutkimusaineistona litteroidun haastattelun lisäksi tutkittavien itsensä ennen haastattelua täyttämää kielipäiväkirjaa. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien tekemiin kielivalintoihin ja onko niillä merkittävä vaikutus lapsen monikielisyyteen ja monikieliseksi kasvamiseen sekä miten vanhemmat kokevat perheensä ja lapsensa monikielisyyden.

Monikielisen perheen arkea perheen omasta näkökulmasta on alettu tutkia vasta viime aikoina. Sirkeinen (2008) tutki Jyväskseudulla asuvan monikielisen perheen omia kokemuksia ja määritelmiä monikielisyydestään sekä sitä, miten monikielisyys vaikuttaa perheen identiteettiin. Mäntylä, Pietikäinen ja Dufva (2009) tutkivat Suomessa asuvan englantia ja suomea käyttävän monikielisen perheen itse kirjaamia kielenkäyttötilanteita vuorokauden ajalta sekä lisäksi he selvittivät syitä perheen tekemiin kielivalintoihin ja kielten käyttöön. Viittomakielen tutkimuksessa Takkinen (2008) selvitti, millaisia mahdollisuuksia lapsilla on kehittyä kaksikieliseksi suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen suhteen erilaisissa kasvuympäristöissä. Tapio ja Takkinen (tulossa) tutkivat viittomakielisten perheiden kokemuksia viittomakielen halveksunnasta ja tietämättömyydestä viittomakieleen liittyen. He selvittivät vanhempien kokemuksia perheensä kaksi- tai monikielisyydestä; kuinka kielet toimivat perheen jokapäiväisessä elämässä sekä millaisia asenteita vanhemmat kohtaavat ympäristössään perheen tekemien kielivalintojen suhteen.

Kappaleessa kaksi käyn läpi työssäni käytettyä teoriaa ja keskeisimmät käsitteet. Kappaleessa kolme esittelen tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset sekä käyttämäni tiedonkeruumenetelmät. Neljännessä kappaleessa esittelen saamani tulokset ja viidennessä kappaleessa päätän työni yhteenvetoon ja pohdintaan.

2 NÄKÖKULMIA MONIKIELISYYTEEN

2.1 Monikielisyden tutkimuksesta

Monikielisydestä on kiistelty paljon tähän mennessä, suurimmaksi osaksi kielteisessä mielessä. On epäilty, että monikielisyys olisi uhka lapsen kielitaidolle. Monta kieltä käyttävistä lapsista on uskottu kasvavan puolikielisiä. Nykyään monikielisyden ajatellaan olevan etu niin lapsille kuin vanhemmillekin ihmisille. (Dufva & Pietikäinen 2009, 1-2.) Monikielisyden on aiemmin ajateltu myös olevan rasite tai ongelma yhteiskunnalle. On koettu, että monikielisyys on kansallinen uhka – se murtaa tai hajauttaa yhtenäisyyttä. Tästä ajattelutavasta syntyivät muun muassa kieliriidat ja –sodat. Nykyään monikielisyys nähdään yhteisöllisenä voimavarana. Globalisoituvassa maailmassa se on sosiaalinen pääoma. (Dufva & Pietikäinen 2009, 2.) Viittomakieliset ovat hyvä esimerkki tästä: he matkustavat entistä enemmän eri puolille maailmaa. Osa heistä avioituu ja perustaa perheen ulkomaalaisen viittomakielisen kanssa. Näistä perheistä tulee monikielisiä.

Määritelmät yksilön kaksi- tai monikielisyden merkityksestä ovat vaihdelleet paljon. Aiemmin kaksikielisyys on pidetty vain kahden kielen täydellistä hallintaa (Baker 1996, 7.) Dufvan ja Pietikäisen (2009, 4) sekä Bakerin (1996, 11) mukaan täydellinen kahden kielen kielitaito on ongelmallinen – he puhuvat sen sijaan funktionaalisesta tai tilanteisesta kielitaidosta, eli että ihminen tulee toimeen useammalla kuin yhdellä kielellä. Aiempien määritelmien mukaan kaksikieliseksi on luettu vain ihmiset, jotka olivat kasvaneet kaksikielisissä perheissä. Nykyään monikielisyys on pidetään myös yksilöiden kykyä vaihdella murteita, variantteja ja kieliä tilanteiden mukaan, vaikka yksilö ei osaisi niitä kieliä täydellisesti. (Baker 1996, 76; Dufva & Pietikäinen 2009, 1-2.) Tämä näkemys perustuu dialogiseen näkökulmaan. Kieli on moniäänistä, sillä kieli ei ole yksi yhtenäinen kielimuoto vaan se on joukko erilaisia puhetapoja, tekstejä, diskursseja tai konventioita, jotka voivat vaihdella kielenkäyttäjien iän, sukupuolen, asuinpaikan, sosiaaliryhmän tai harrastusten mukaan. (Dufva 2002, 22.) Dialoginen näkökulma kieleen aukeaa enemmän kappaleessa 2.2.

Monikielisyttä on viime aikoina lähestytty myös identiteetin ja diskurssien, kielimaiseman analysoimisen ja erilaisten semioottisten resurssien näkökulmista.

Identiteettitutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka kielellinen identiteetin rakentuminen liittyy yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kontekstiin sekä yhteisöllisiin puhetapoihin. Kielimaiseman analysoimisessa puolestaan keskitytään siihen, millaisia semioottisia resursseja ympäristö tarjoaa ihmisille ja miten monikielisyys on ympäristössä läsnä. Monikielisyuden tutkimus erilaisten semioottisten resurssien kautta keskittyy siihen, millaisia kielellisiä käytänteitä on olemassa ja mitä kieliä niissä on tarjolla, millaisia resursseja media ja mainosmaailma tarjoavat sekä millaisia ovat ihmisten omat sosiaaliset verkostot. Näiden lisäksi niissä tutkitaan myös, miten ihmiset tarttuvat resursseihin tai jättävät hyödyntämättä resursseja. (Dufva & Pietikäinen 2009, 4-5.)

Yhteiskunnan näkökulmasta kaksi- ja monikielisyuden tutkimuksessa ovat olleet esillä kielipolitiikka, kielikoulutus, kieli-ideologiat, kieliasteet, kielelliset oikeudet, vähemmistökielet ja kielivähemmistöjen asema sekä kielten arvostusten, funktioiden ja hierarkioiden näkökulma. (Dufva & Pietikäinen 2009, 4.) Pietikäisen ja kansatutkijoiden (2008, 80) mukaan monikielisyys nähdään ilmiönä, joka leviää sosiaalisen ja kulttuurisen elämän eri tasoille, kuten koko yhteiskunta voi olla monikielinen, mutta myös pienemmät yhteisöt, ryhmät tai yksilöt. Nykypäivän monikielisyystutkimus on myös kiinnostunut monikielisyuden taloudellisista, poliittisista ja sosiaalisista vaikutuksista koulutukseen liittyvien asioiden lisäksi (Heller 2007, 1).

Monikielisyuden tutkimukselliset ja metodiset lähtökohdat ovat laajentuneet. Perinteisten eksperimentaalisten ja kvantitatiivisten lähestymistapojen (testien, mittareiden, kyselyiden ja neurolingvististen menetelmien) rinnalle ovat tulleet sosiolingvistiset, etnografiset, keskusteluanalyttiset ja diskurssiiviset tavat tutkia monikielisyyttä (Dufva & Pietikäinen 2009, 1, 4.) Sosiolingvistisessä tutkimuksessa monikielisyuden suosio on kasvanut 1970-luvulta alkaen (Wei 2008, 5). Sosiolingvistiikan tutkija Heller (2007) näkee kielen sosiaalisena käytäntönä, kielenpuhujat sosiaalisina toimijoina ja kielten rajat sosiaalisen toiminnan tuottamina (Heller 2007, 1). Käytän sosiolingvistiikkaa työni teoreettisena näkökulmana – ymmärrän kielet sosiaalisina ilmiöinä, resursseina ja käytänteinä (vrt. Heller 2007, 2). Sosiolingvistiikka poikkeaa toisista kaksi- ja monikielisyystutkimusten näkökulmista sen tutkimusmetodologioiden ja sen kiinnostuksen kohteita koskevien lähtökohtien suhteen. Pidän sosiolingvistiikan tavoin monikielisyyttä sosiaalisesti rakentuneina käytänteinä ja monikielisiä yksilöitä sosiaalisina toimijoina. (Wei 2008, 13.)

Dufvan ja Pietikäisen (2009, 5) mukaan kielenkäyttäjien omaa ääntä esiintuovat tutkimusmenetelmät, joita ovat esimerkiksi valokuvien ja piirrosten käyttö, ovat uusia monikielisyystutkimuksessa. Esittelen lisää visuaalisesta aineistonkeruumenetelmästä kappaleessa 3.2.3. Käyttämällä uutta tutkimusmenetelmää eli visuaalista keinoa Mäntylä ja kanssatutkijat (2009, 35) halusivat tuoda esille uuden näkökulman, jonka mukaan monikielisyys toteutuu monimuotoisena. Heidän mukaansa ei ole yhtä ainoaa tapaa kasvaa monikieliseksi eikä yhtä ainoaa tapaa hahmottaa, miten yhteiskunnallinen monikielisyys toteutuu. Olisi siis oleellista paneutua monikielisyyden tutkimuksessa myös tähän moninaisuuteen.

Lähestyn monikielisyyttä Mäntylän ym. (2009, 28) tavoin ja katson, että kieliä käytetään myös perheen tasolla monimuotoisesti. Siksi kieliä tulee tarkastella erilaisina ja eri ympäristöille tyypillisinä resursseina. Tarkoitin resurssilla työssäni sitä, että monikielisyys on tilanteista riippuvaa. Eri kielet ja niiden käyttö sijoittuvat käyttäjän ja tietyn ympäristön välillä oleviin suhteisiin, jolloin resurssit voivat joko tarjoutua ihmisten käyttöön tai jäädä käyttämättä eri syistä. (Dufva & Pietikäinen 2009, 5; Mäntylä, ym. 2009, 28.). Salon (2008) pro gradu -tutkielmasta selviää, että kielen käyttötilanne ja siihen osallistuvat ihmiset määräävät resurssien käyttöä (Salo 2008, 88). Käsittelen resurssin käsitettä enemmän kappaleessa 2.2. Mäntylä ja kanssatutkijat korostavat, että on tärkeää huomioida, kuka, missä, milloin, kenen kanssa ja miksi käytetään tiettyä kieltä. Nimittäin näissä suhteissa kielet saavat erilaisia painoarvoja ja arvostuksia. (Mäntylä, ym. 2009, 28.) Monikielisyys-käsite sopii työhöni kaksikielisyyttä paremmin, koska tutkimukseeni osallistunut viittomakielinen perhe käyttää päivittäin kolmea tai neljää kieltä ja heidän perheessään kielten käyttö vaihtelee eri tilanteista ja ihmisistä riippuen.

2.2 Käsitteet resurssi ja heteroglossia

Tarkastelen tässä kappaleessa, mitä resurssi ja heteroglossia tarkoittavat. Ne liittyvät läheisesti toisiinsa. Monikielisyystutkimuksissa tulee ilmi, että resurssi-termiä tulkitaan jonkin verran eri lailla. Salo (2008) käytti pro gradu -tutkielmassaan kielistä termiä resurssi. Hänen pyrkimyksensä oli nostaa esille kielen sosiaalisesti rakentunutta luonnetta. Dufva ja Pietikäinen (2009) puolestaan käsittävät resurssi-käsitteen siten, että

monikielisyys on tilanteista riippuvaa ja siihen liittyy aina tiettyjä ehtoja ja tiettyjä seuraamuksia. Yksilöiden on mahdollista kerätä itselleen kielellisiä repertuaareja, jotka ovat tapoja tunnistaa ja ymmärtää kieliä sekä toimia niiden avulla, eri tilanteissa ja ympäristöissä. Kielten väliset suhteet ja arvostukset muokkaavat kieltenpuhujien välisiä suhteita monikielisessä ympäristössä. (Dufva & Pietikäinen 2009, 5-7; Blommaert 2005, 15) Asenteet ja arvostukset liittyvät kielelliseen identiteettiin. Ne koskevat sitä, miten näemme oman kielimme ja itsemme kielenkäyttäjinä sekä sitä, miten tarkastelemme muita kieli- ja kulttuuriryhmiä. (Dufva 2002, 25.) Blommaertin (2005) mukaan resurssi sisältää monia repertuaareja, joita kaikkia kukaan kielenkäyttäjä ei voi hallita. Hän näkee, että myös yksikielisellä ihmisellä on useita eri repertuaareja. (Blommaert 2005, 13.) Salo (2008) tarkensi, että kaikilla ei ole samanarvoisia tai -tasoisia tapoja kommunikoida, jonka takia kukaan ei kontrolloi kaikkia tietyn kielen sisältämiä repertuaareja. Resurssien ja repertuaarien väliset rajat eivät ole selviä, vaan ne linkittyvät ja sekoittuvat toisiinsa. (Salo 2008, 9-10.)

Heteroglossia-käsite tuo oman merkityksensä monikielisyystutkimukseen. Tämä käsite sisältää dialogisen kielifilosofian ja ei-essentialistisen kielikäsitteen. Uudessa monikielisyystutkimuksen suuntauksessa kielikäsitys eroaa muista kielen ja kielten tutkimuksen kielikäsitteistä, joka perustuu essentialistiseen käsitykseen. Essentialismi tarkoittaa yhtä ja yhtenäistä kieltä – kielen ykseyttä ja erillisyyttä. Essentialismi johti siihen, että kielen ja kielten tutkimuksessa pidettiin yksikielisyyttä peruslähtökohtana ja normina. Ei-essentialistinen kielikäsitys puolestaan tarkoittaa kielen luonteen ja kielellisen vuorovaikutuksen moninaisuutta. (Dufva & Pietikäinen 2009, 5-6.) Heteroglossia-käsitteen kehittäjän Bakhtinin (1981) mukaan kielen ydinpiirteisiin sisältyy kirjavuus (heteroglot), vaihtelu ja monimuotoisuus. Hän osoittaa kielen koostuvan sosiaalisten ja ideologisten puheentapojen kokonaisuudesta. (Bakhtin 1981, 291.)

Sirkeisen (2008) tutkimustyöstä käy ilmi, että monikielinen perhe määrittää oman monikielisyytensä heteroglossiseksi monikielisyudeksi ja monikielisyys on positiivinen resurssi heille. Sirkeinen määrittelee heteroglossisen monikielisyuden siten, että omaan kielisyyteen suhtaudutaan kieliresurssien varastona, josta voi tarpeen mukaan ammentaa tarvittavaa kielellistä materiaalia kuitenkin erittelemättä jonkun tietyn kielen käyttämistä. Heteroglossinen monikielisyys näkyi perheessä siten, että kaksi tai useampi kieli on läsnä melkein kaikissa perheen kielellisessä tapahtumassa, mikä tuli ilmi Sirkeisen käyttämässä

kelloaktiiviteettitehtävissä. (Sirkeinen 2008, 31-32.)

2.3 Kaksi- ja monikielisyys viittomakielen tutkimuksessa

2.3.1 Viittomakieliset – kielellinen ja kulttuurinen vähemmistö

Kuuroja ja viittomakielisiä on luokiteltu kahden luokitteluperusteen mukaan: kielelliseen ja kulttuuriseen vähemmistöön ja vammaisryhmään. Tutkimuksessani määrittelen viittomakielisiä kielellisenä ja kulttuurisenä vähemmistönä. Viittomakielinen on uusi ja monimuotoinen käsite, joka on syntynyt 1990-luvun loppupuolella. Käsitettä *viittomakielinen* on määritelty näin: ”*Kuurojen Liiton viittomakielitoimikunnan vuonna 1999 muotoileman määritelmän mukaan viittomakielinen on kuuro/huonokuuloinen/kuuleva henkilö, jonka äidinkieli tai ensikieli on suomalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään, se on hänen parhaiten hallitsemansa ja/tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli, ja hän itse samaistuu sen käyttäjäksi*”. (Jokinen 2000, 79–80.) Malmin ja Östmanin (2000, 13) mukaan viittomakieliset muodostavat oman ryhmänsä käyttämänsä kielen ja samankaltaisten elämäkokemusten perusteella, eivätkä kuulovamman vaikeusasteen perusteella. Viittomakielinen käsite syntyi pääasiassa siitä, että viittomakielisen yhteisön jäsenet halusivat uuden käsitteen avulla viestittää olevansa kielellinen ja kulttuurinen ryhmä, jolla on oma historiansa perinteinen ja kulttuureineen vammaisryhmän sijaan (Jokinen 2000, 84).

Tapion ja Takkisen (tulossa) artikkelista käy ilmi, että viittomakieliset eroavat muista kielellis-kulttuurisista vähemmistöistä monen eri tekijöiden suhteen. Keskeisin ero on se, että lääketieteellinen näkemys kuuroudesta on ristiriidassa kuurojen oman, sosiokulttuurisen näkemyksen kanssa. Muut eroavat tekijät ovat muun muassa kielen modaliteetti, joka on visuaalinen kanava; viittomakielen omaksumistapa suurimman viittomakielisen yhteisön jäsenen osalta, kun 90-95 % heistä omaksuu viittomakielen muulla tavalla kuin omilta vanhemmiltaan; sosialisointiprosessi valtaenemmistöön ja linkki vammaisuuteen. (Tapio & Takkinen tulossa) Jokinen (2000, 100) esitti huomioonotettavan seikan, että yli puolet maailman väestöstä on kaksikielisiä ja

viittomakieliset kuuluvat tähän suureen enemmistöön. Tapio ja Takkinen (tulossa) kertovat, ettei kuurojen monikielisyttä ole tunnustettu - mutta heidän mukaansa monet kuurot ovat monikielisiä, koska he osaavat monia viittomakieliä ja tämä tekee kuurojen yhteisöstä monikansallisen. Myös Luukkaisen (2008, 156-159) tutkimuksesta selviää, että viittomakielisten globaalien verkoston myötä eri viittomakielet ovat enemmän kontaktissa toisiinsa, kun kuurot kommunikoivat eri viittomakieliä käyttävien kanssa erilaisissa kansainvälisissä tapahtumissa.

Suomenruotsalainen viittomakieli on suomalaisen viittomakielen lisäksi vähemmistökieli Suomessa ja sitä kutsutaan vähemmistöksi vähemmistössä, koska suomenruotsalaisten kuurojen määrä on paljon pienempi kuin suomalaista viittomakieltä käyttävien. Mielenkiintoista on, että Hoyerin (2000) mukaan suomenruotsalaisen viittomakielen säilymisen yhtenä uhkatekijänä on suomenruotsalaisten avioliitot. Suurin osa heistä avioituu suomalaista viittomakieltä käyttävän kuuron kanssa ja tästä syystä heidän suomenruotsalainen viittomakielensä on alttiina suomalaisen viittomakielen vaikutukselle myös koti-ympäristössä. (Hoyer 2000, 207.) Hoyer selittää, että kontakti-ilmiöt esiintyvät aina tilanteissa, joissa kaksi kieltä tai kielellistä varieteettia elää vierekkäin ja näiden kielenpuhujien välillä valtatasapaino on epävaka. Monilla kielenkäytön alueilla suomalainen viittomakieli on suomenruotsalaista vahvempi. Hän toteaaakin, että mahdollisesti suomenruotsalaisen viittomakielen käyttöalue supistuu oman ryhmän sisällä ja muuttuu vapaa-aikana käytetyksi kieleksi. Asiaan näemmä vaikuttaa se, että suomenruotsalaiset ovat tottuneet olemaan vähemmistössä ja mukauttamaan kielenkäyttöään tilanteeseen sopivaksi. (Hoyer 2000, 210.)

2.3.2 Viittomakielisten kaksi- ja monikielisyys

Työni kannalta on keskeistä katsoa, miten viittomakielisten kaksikielisyys ilmenee viittomakielen tutkijoiden mukaan, koska kaksikielisyys voi ilmetä eri tavoin viittomakielisissä perheissä. Jokisen (2000) mukaan viittomakieliseen ryhmään kuuluvat kuurot, huonokuuloiset ja kuulevat, jotka ovat omaksuneet suomalaisen viittomakielen vanhemmiltaan, sisaruksiltaan, päiväkotii- tai koulutovereiltaan. Äidinkielisiä ovat ne, jotka ovat omaksuneet viittomakielen sitä käyttäviltä vanhemmiltaan jo varhaislapsuudessa. Näiden henkilöiden vanhemmille, jotka ovat usein myös itse kuuroja, viittomakieli on

äidinkieli tai ensikieli. Ensikielisiä ovat ne henkilöt, jotka ovat omaksuneet viittomakielen 0-5 vuoden ikäisinä kuulevilta vanhemmiltaan. Näiden henkilöiden vanhemmille on viittomakieli toisen tai vieraan kielen tasoinen, koska he ovat opetelleet viittomakielen käyttöä vasta aikuisiässä. (Jokinen 2000, 80–81.) Myös kuulevien vanhempien lapset muodostavat ryhmän, jotka ovat omaksuneet viittomakielen sitä käyttävältä vanhemmalta kuuroilta tai huonokuuloiselta sisarukselta. Jokisen mukaan näiden henkilöiden kielenomaksumisprosessi muistuttaa äidinkielisten kielenomaksumista. (Jokinen 2000, 81.) Jokinen lisää myös kuulevat, joilla on kuuro sisarus, äidinkielisten/ensikielisten joukkoon. He useimmiten omaksuvat viittomakielen kuuroilta sisarukseltaan ja käyttävät viittomakieltä äidinkielen/ensikielen tavoin. (Jokinen 2000, 86.) Ympäristön käyttämä valtakieli kuten suomi tai ruotsi on toinen kieli viittomakieliselle kuuroille henkilölle, jota hän oppii viimeistään koulussa (Jokinen 2000, 81).

Verrattuna muihin kielellisiin vähemmistöihin lääketieteen asiantuntijoilla on vaikutusvalta vanhempiin, jotka punnitsevat kielen valintoja kuuron tai huonokuuloisen lapsen kanssa. Kielen valinnan muutokset näkyvät muutamien viime vuosikymmenten aikana, sillä 80-90 -luvulla vanhemmat opiskelivat viittomakieltä ja käyttivät sitä lapsensa kanssa, mutta nykyisin teknologian kehityttyä ja sisäkorvaistutteen (cochlear implant, CI) myötä lääketieteen ammattilaiset kehottavat vanhempia olemaan käyttämättä viittomakieltä, siitä huolimatta vaikka samaan aikaan monikielisyys on saanut tunnustusta. Kuitenkin kuulevat vanhemmat toivoisivat lasten käyttävän viittomakieltä tai viittomia puheen rinnalla, mutta he eivät tee riittävästi asian hyväksi, esimerkiksi hanki viittomakielisiä kontakteja tai satuja lapsille. Syyt voivat johtua siitä, ettei vanhemmilla ole realistinen käsitys siitä, kuinka tukea kaksikielisyttä; vanhemmat eivät arvosta viittomakieltä tai vanhemmilla ei ole voimia järjestää enemmän tukea viittomakielen kehittymiselle. (Tapio & Takkinen tulossa.) Myös kuurot vanhemmat, joilla on kuulevia lapsia, kohtaavat lääketieteen asiantuntijoiden ennakkoluuloja bimodaalista kaksikielistä kielenomaksumista kohtaan. Lisäksi on mahdollista, etteivät kuurot vanhemmat välttämättä saa riittävästi tukea ja ymmärrystä omalta kielivähemmistöyhteisöltään. Kuulevien lasten bimodaalinen monikielisyys herättää nimittäin yhä epäilyksiä joissakin yhteisön vanhemmissa jäsenissä. (Tapio & Takkinen tulossa.) Monet kuurot luulevat, että kuulevan lapsen saaminen ja kasvattaminen on helpompaa kuin kuuron lapsen kasvattaminen. Itsessään lasten kasvattaminen kaksikieliseksi ja –kulttuuriseksi ei ole

helppo tehtävä. (Tapio & Takkinen tulossa.) Tietämättömyys kieliin liittyvistä asioista ja kielteiset kokemukset oman äidinkielen käytöstä näyttävät olevan mahdollisia syitä vanhempien tekemiin päätöksiin kielivalinnoista. Siksi kaikki kuurot vanhemmat eivät anna kuuleville lapsilleen mahdollisuutta omaksua viittomakieltä ja tulla kaksikieliseksi. Useimmiten tuloksena on köyhä kommunikointi vanhempien ja lasten välillä. (Tapio & Takkinen tulossa.)

Takkinen (2008) kertoo, että viittomakielen on usein ajateltu olevan kuurojen äidinkieli, mutta se voi olla myös kuulevien äidinkieli. Viittomakieltä omaksuvilla lapsilla on erilaisia kasvuympäristöjä sen mukaan, onko lapsi syntynyt kuurojen vanhempien vai kuulevien vanhempien perheeseen sekä onko perheen ympäristö viittomakielinen vai suomenkielinen. (Takkinen 2008, 36.) Jokinen (2002) totesi, että osa viittomakielisistä vanhemmista ei käyttänyt viittomakieltä kuulevien lastensa kanssa, koska vanhemmat eivät tieneet kaksikielisyyden olevan lasten etu, eivätkä vanhemmat ehkä tieneet viittomakielen olevan tasavertainen kieli muiden kielten tapaan. Usein vanhemmat ovat jälkeinpäin harmitelleet, etteivät käyttäneet viittomakieltä lastensa kanssa ja halunneet tietää enemmän omasta äidinkielestään. Lasten kasvettua aikuisiksi myös he ovat kyselleet vanhemmiltaan, miksei viittomakieltä ole käytetty kotona. Syyt ovat voineet johtua siitä, ettei vanhemmille ole opetettu viittomakieltä äidinkielenä koulussa ja heidän tietonsa viittomakielestä on ollut olematonta. Sekä siitä, että viittomakielen käyttö on ollut kiellettyä heidän kouluaikaanaan ja viittomakieltä on hävetty käyttää julkisilla paikoilla. Näistä syistä viittomakieltä ei osattu arvostaa eikä viittomakielen käyttöä pidetty tarpeellisena omien lasten kanssa. (Jokinen 2002, 79.)

Takkinen (2003, 169) toteaa myös, että vanhemmat tarvitsevat tietoa viittomakielen omaksumisen vaiheista, jotta he voivat luottaa viittomakieleen kielenomaksumisen kanavana sekä vahvistaa ja tukea lapsen kehitystä kotiympäristössä. Myöhemmässä tutkimuksessaan (2008, 36) Takkinen mukaan kuulevien vanhempien perheessä ja suomenkielisessä ympäristössä viittomakieli on ensikieli tai toinen kieli lapselle kun taas kuurojen vanhempien ja viittomakielisessä ympäristössä kasvavalle lapselle viittomakieli on äidinkieli. Kuurot lapset omaksuvat puhuttua kieltä kirjoitetussa muodossa, ja suomen kieli on kuuroille lapsille toinen kieli. Yksilön elämässä molemmilla kielillä on tärkeä merkitys. Äidinkieltä käytetään kasvokkainkontaktissa ja suomen kieltä kirjoitetussa yhteydessä tiedon saamisen ja välittämisen välineenä. Takkinen lisää, että

vahva äidinkielen taito antaa hyvän pohjan oppia myös muita kieliä. Globalisoituneessa maailmassa monien kielten taito on tärkeä tiedon hankinnassa sekä kansainvälisissä yhteyksissä toimimisessa. (Takkinen 2008, 36-37.) Jos viittomakielinen syntyy Suomen kaltaiseen yhteiskuntaan, jossa lukutaito on normi, hänelle opetetaan enemmistöyhteisön kieltä lukemista varten. Se tarkoittaa, että viittomakielisen täytyy oppia toista kieltä, jotta hän voisi osallistua yhteiskunnan toimintoihin ja pääsisi käyttämään yhteiskunnan tarjoamia palveluja. (Takkinen 2008, 38; Malm & Östman 2000, 12.)

Tähän asti kuurojen tai viittomakielisten kaksikielisyyttä on tutkittu ja määritelty viittomakielen ja kirjoitetun, myös puhutun, kielen kaksikielisytenä. Globalisoituneen maailman myötä myös viittomakielisten kaksikielisyyteen on tullut uusi ulottuvuus, kahden viitotun kielen kaksikielisyys. Tämä ilmenee siten, että vanhemmat käyttävät eri viittomakieliä ja lapsi voi omaksua luonnollisesti nämä viittomakielet vanhemmiltaan. (ks. Takkinen 2008; Tapio & Takkinen tulossa.) Kriteerit kahden viitotun kielen ja puhutun kielen omaksumisessa täsmäävät teoriassa, mutta aiheesta ei ole vielä olemassa tieteellistä tutkimusta. Tartun tähän aiheeseen tutkimuksessani, sillä tutkimuskohteeni on viittomakielinen perhe, jossa käytetään kahta eri viittomakieltä. Kahden viittomakielen lisäksi perheessä mahdollisesti käytetään muita kieliä - kirjoitettuja tai puhuttuja kieliä. Edellytyksenäni on se, että ainakin toisen vanhemmista on oltava suomalainen viittomakielinen sekä toisen viittomakielen on oltava suomalainen viittomakieli. En kuitenkaan käsittele kielen omaksumista ja kielenkehitystä tutkimuksessani.

2.4 Näkökulmia perheen monikielisyyteen

Viime aikoina perheitä on tutkittu vähän kaksi- ja monikielisyystutkimuksessa. Aiemmin on keskitytty enemmän laajempaan yhteisölliseen näkökulmaan, esimerkiksi kielipolitiikkaan ja kielivähemmistöjen asemaan sekä suppeampaan yksilölliseen näkökulmaan, kuten kahden tai useamman kielen omaksumiseen. (Mäntylä, ym. 2009, 27.) Tutkimuksesta on hyötyä perheelle itselleen reflektoinnin, oman tietoisuuden herättämisen ja mahdollisten muutosprosessien käynnistämisen tai vahvistamisen kannalta (Mäntylä, ym. 2009, 30).

Tutkimukseeni osallistunut perhe on tutkimukseni keskiössä. Olen kiinnostunut

siitä, mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien tekemiin päätöksiin kielivalinnoista lapsensa kanssa sekä siitä, kuinka perheen monikielisyys näkyy arjen tasolla. Kiinnostukseni kohteet perustuvat Mäntylän ja hänen kanssatutkijoidensa (2009) tutkimukseen, joka käsitteli kielten käyttöä perheessä. He olivat kiinnostuneita siitä, mitkä tekijät vaikuttavat eri kielten valintaan ja käyttöön. Heidän mukaansa perhe toimii hyvin monikielisuuden tarkastelun kohteena, koska perheessä näkyvät yksilön, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan toiminnot sekä niiden dynaamiset suhteet. Perhe myös tarjoaa ajallisesti ensimmäisen tuen lapsen kieltenkäytölle. Vanhempien ja sisarusten kanssa varhaisessa vuorovaikutuksessa opitaan kieltä, kieleen liittyviä asenteita, arvostuksia ja taitoja. (Mäntylä, ym. 2009, 28-29.)

Salon (2008) pro gradu -tutkielma tukee sitä, että perheenjäsenillä ja ystävillä on iso merkitys resurssien omaksumisessa (Salo 2008, 88). Näen perheen monikielisuuden tärkeänä asiana, koska perheet ja yksilöt ovat avainasemassa – kielen säilyminen riippuu siitä, haluavatko tai pystyvätkö he käyttämään kielellisiä oikeuksiaan (Mäntylä, ym. 2009, 29). Pirkko Nuolijärvi (2002, 395) toteaa, että erikielisten kielellisten oikeuksien toteutumista vaikeuttavat monet arjessa vastaan tulevat ongelmat, kuten esimerkiksi oman äidinkielen opetuksen saaminen. Sirkeisen (2008) tutkimustulos osoitti, että perhe määrittelee monikielisyytensä pääasiassa erilaisten kieliainesten sekoittuneena rinnakkaiselona arjessa tai vieraskielisyytenä suomalaisessa ympäristössä. Saman tutkimuksen mukaan perheenjäsenet ovat kokeneet kovia monikielisuuden takia, mutta haasteiden kohtaamisen ja voittamisen myötä monikielisyydestä on tullut perheelle ylpeyden aihe ja voimavara. (Sirkeinen 2008, 54-55).

Kaksikielisten vanhempien kielten käyttöä on tutkittu vasta vähän. Morris ja Korpijaakko-Huuhka toteavat, että vanhempien kasvatusmalleja tulisi tutkia ja pyrkiä ymmärtämään niitä paremmin. Vanhempien käyttämä kasvatusmalli on tärkeää lasten kaksikielisuuden kehittymisen kannalta. Morris ja Korpijaakko-Huuhka (2009, 15) korostavat, että vanhempien luoma kielellinen ympäristö on lapsen ensisijainen konteksti, ja tapa, jolla vanhemmat käyttävät kieliään, vaikuttaa lasten kielten omaksumiseen ja käyttöön. Juuri tästä syystä sitä on heidän mielestään syytä tutkia. Suomessa yhä useammasta lapsesta kasvaa kaksikielinen valtakielellä ja jollakin epävirallisella vähemmistökielellä. Vanhempien rooli korostuu tässä tapauksessa, koska yhteiskunta tai muutkaan instituutiot (päiväkodit, koulut) eivät välttämättä tue vähemmistökielten

kehitystä. (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 15-17.) Morrisin ja Korpijaakko-Huuhkan tutkimuksen tulos kertoo, että kaksikielisistä vanhemmista vain harvat kykenevät arvioimaan heidän omaa kielten käyttöään melko tarkasti ja kuvailemaan reaktioitaan lasten kielten vaihtoon täsmällisesti. Vanhemmat kertoivat myös, että he toimivat yksi henkilö – yksi kieli -kasvatusmallin mukaan, mutta tulokset kertovat muuta. Jotkut vanhemmat käyttivät kielten yhdistämisen ja vaihtelun kasvatusmallia. (Morris & Korpijaakko-Huuhka 2009, 22-23.)

Romaine (1989, 166-168) loi kaksikielisyyden omaksumisesta lapsuudessa kuusi tyyppiä, jotka ovat: 1) yksi henkilö – yksi kieli, 2) vähemmistökieli kotona, 3) vähemmistökieli kotona ilman yhteiskunnan tukea, 4) kaksi vähemmistökieltä kotona ilman yhteiskunnan tukea, 5) ei-äidinkielliset vanhemmat ja 6) sekoitetut kielet. Käsittelen vain kahta tyyppiä, kun tarkastelen, mitä yksi henkilö – yksi kieli -kasvatusmalli ja kielten yhdistämisen ja vaihtelun kasvatusmallit tarkoittavat. Yksi henkilö – yksi kieli -kasvatusmallissa vanhemmilla on eri äidinkieli ja he molemmat puhuvat omaa äidinkieltään lapsen kanssa lapsen syntymästä lähtien. Kielten yhdistäminen ja vaihtelu kuuluu tyyppiin ”sekoitetut kielet”, jonka mukaan vanhemmat ovat molemmat kaksikielisiä ja he yhdistävät ja vaihtelevat kieliä lapsen kanssa. Romainen mukaan ”sekoitetut kielet” eli kielten yhdistäminen ja vaihtelu on tyypillinen kasvatusmalli. (Romaine 1989, 166-169.) Tutkimustuloksistani käy myös ilmi, millaista kasvatusmallia vanhemmat käyttävät perheessään.

Tuominen (1999) tutki monikielisen perheen kotikielivalintoja. Tutkimukseen osallistuneet perheet käyttivät kotonaan englantia, vaikka Englanti ei ollut kummankaan vanhempien äidinkieli. Hänen tutkimuksensa tulokset osoittavat, että lapset useimmiten päättävät, mikä on perheen kotikieli sekä vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema vaikuttavat Englannin kielen käyttöön, koska köyhillä ja kouluttamattomilla vanhemmilla on heikommat resurssit auttaa lapsia ylläpitämään kotikieltä. Tuominen mukaan vanhempien on vaikeaa opettaa lapsilleen äidinkieltään ja kulttuuriaan, jos vanhempien äidinkieli ja kulttuuri eroavat ympäristön valtakielestä. (Tuominen 1999, 59.) Tuominen lisää, että monikielisten vanhempien toiminta täytyy olla enemmän harkittua, jos he haluavat, että heidän lapsensa oppivat vanhempien äidinkieltä. Tästä syystä vanhempien olisi tärkeää luoda lapsilleen tilanteita, jolloin lasten on mahdollista käyttää vanhempien äidinkieltä ja koti on yleensä se paikka, missä kielivalinnat ovat mahdollisia. Perheiden

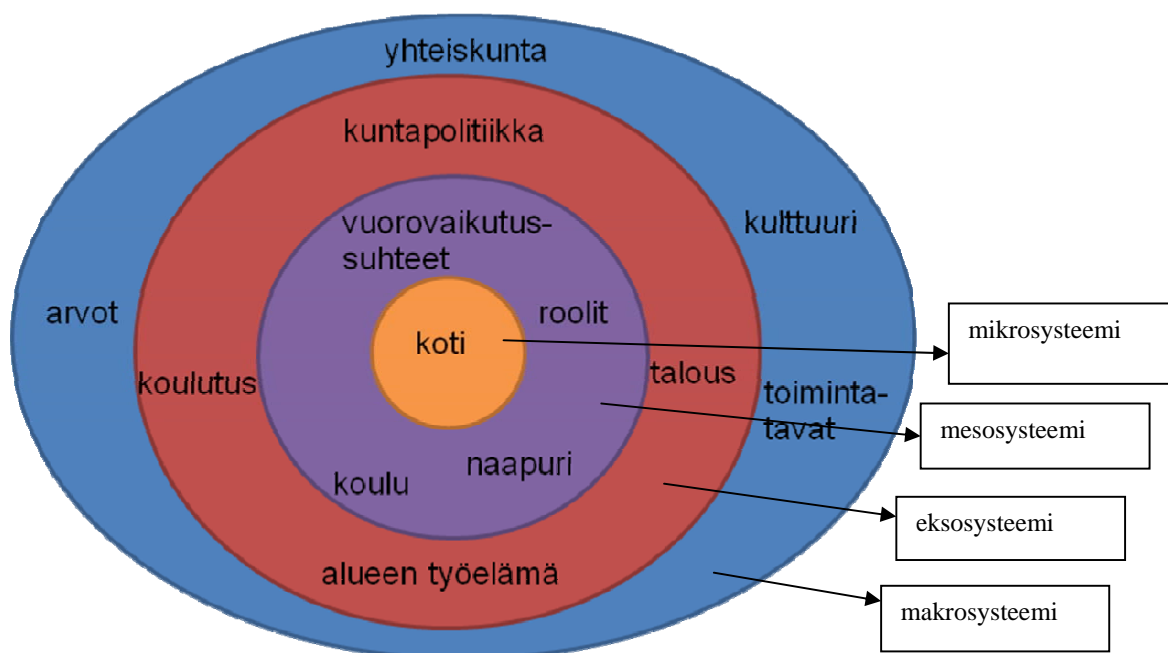
väliset erot voivat ilmaantua, jos vanhemmuuden piirteet ovat erilaisia verrattuna kielelliseen tai kulttuuriseen taustaan, esimerkiksi vanhempien koulutustaso, vanhempien asenteet heidän syntyperäisyyteensä ja vanhempien kieliresurssit. (Tuominen 1999, 60-61.) Vanhempien koulutus voi olla vanhemmuuden asenteiden tärkeä tekijä kaksikielisyyden kasvatuksen suhteen. Korkeakoulutetut vanhemmat arvostavat omaa kieltään ja heillä on kyky puhua kahta kieltä, joiden takia he pystyvät ylläpitämään kieltä kotona (Tuominen 1999, 62).

Finton (1998) kuvaili omasta kokemuksestaan, että ”seka-avioliitossa” (”mixed” marriage), jossa avio-puolisoista toinen on kuuleva ja toinen kuuro, perheenjäsenet ovat kaksikielisiä ja kaksikulttuurisia. Hänen lapsistaan kasvoi kaksikielisiä, koska kotona käytettiin kahta kieltä, englantia ja amerikkalaista viittomakieltä. (Finton 1998, 263.) Artikkelista ilmeni mielenkiintoisia seikkoja, kuten syitä vaihteluihin kielen käytössä. Finton kertoi, että lasten syntymän jälkeen perheen kieliympäristö muuttui enemmän englanninkieliseksi naapuriperheiden, lasten ystävien ja koulun takia. Perheenisäkin (kuuro) alkoi käyttää enemmän puhetta ja huuliltalukua. Aiemmin ennen lasten syntymää vanhemmat viettivät enemmän aikaa ympäristössä, jossa käytettiin amerikkalaista viittomakieltä. (Finton 1998, 263.) Tämä kertoo sitä, että sosiaaliset suhteet ja ulkoiset tekijät vaikuttavat perheen kielenkäyttöön ja kielenkäyttö voi vaihdella tilanteiden mukaan.

On otettava huomioon, että perheiden monikielisyys ei ole vain yhdentyypistä eikä perheen kielipolitiikka riipu ainoastaan perheenjäsenten päätöksestä. Asuinpaikan ja koko kieliyhteisön kielelliset käytänteet, lait, asetukset, arvot ja asenteet mahdollistavat tai rajoittavat kielten käyttöä. (Mäntylä, ym. 2009, 34.) Myös Nuolijärvi (1986) nosti esille sen, että ei ole yhdentekevää kielenkäytön kannalta, millaisessa yhteisössä ihminen elää ja millaista kielimuotoa asuinkumppanit edustavat. Perheen vaihtaessa kieliyhteisöä (esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle) vanhempien käyttämä kieli, esimerkiksi pohjalainen tai savolainen murre, ei välttämättä säily. Se voi johtua siitä, ettei asuinkumppani puhu samaa murretta (tai kieltä) tai lapset tuovat kotiin koulussa käytettävän kielen. Mutta säännölliset kontaktit vanhempien kotiseutuun ja sukulaisiin voivat ylläpitää murteen (tai kielen) käyttöä perheessä, jolloin lapsetkin käyttävät murretta (tai kieltä) lomaillessaan vanhempiensa kotiseudulla tai keskustellessaan sukulaisten kanssa. (Nuolijärvi 1986, 94-100.)

2.5 Bronfenbrennerin ekologinen ja systeeminen kehitysmalli

Bronfenbrennerin (1979) ekologinen ja systeeminen kehitysmalli toimii teoreettisena viitekehyksenä työssäni. Bronfenbrenner näkee, että ympäristöllä on kasvattava merkitys lapsen kehitykselle. Kehitys tapahtuu, kun lapsi toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ekologinen kasvatustyyppi koostuu eritasoisista, sisäkkäisistä ympäristöistä ja sisimpänä ympäristönä toimii ihmisen lähin toimintaympäristö, joka voi olla koti (kuviot 1). Sisimpiä ympäristöjä kutsutaan nimellä mikrosysteemi. Mikrosysteemissä myös muut ihmiset, kuten perhe kotona, vaikuttavat lapsen kehitykseen lapsen oman toiminnan lisäksi. Muiden ihmisten kautta myös sellaiset ympäristöt, joihin lapsi ei itse ole yhteydessä vaikuttavat lapsen kehitykseen, kuten esimerkiksi vanhempien työpaikka. (Bronfenbrenner 1979, 3.) Ihmisen välisen vuorovaikutuksen lisäksi myös muut erilaiset toiminnot ja ihmisten roolit mikrosysteemissä vaikuttavat lapsen kehitykseen (Bronfenbrenner 1979, 22). Perhe on vuorovaikutuksen sisin paikka ja vuorovaikutukseen vaikuttavat vanhempien ja lasten roolit, isän ja äidin roolit, puolisoitten roolit sekä miten roolit toimivat ja määrittyvät tässä mikrosysteemissä (Mäntylä, ym. 2009, 28). Tässä tutkimuksessa mikrosysteeminä toimii perhe ja koti.

Kuvio 1. Bronfenbrennerin (1979) eritasoiset sisäkkäiset systeemit, johon on sovellettu Mäntylän, ym. 2009 näkemys perheen monikielisyudesta eri tasoilla.

Mikrosysteemin lisäksi sisäkkäisiin ja laajeneviin ympäristöihin kuuluvat meso-, ekso- ja makrosysteemit (Bronfenbrenner 1979, 22). Mesosysteemi tarkoittaa Bronfenbrennerin (1979, 7-8) mukaan kaikkia erilaisia ympäristöjä, joissa lapsi toimii itse ja jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen. Mesosysteemiin kuuluvat erilaiset mikrosysteemit ja niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet kehittyvän lapsen ja systeemin muiden ihmisten välillä. Koti, koulu ja ikätoverit ovat mikrosysteemejä, jotka kuuluvat mesosysteemiin. (Bronfenbrenner 1979, 25.) Eksosysteemejä ovat ne ympäristöt, joissa kehittyvä lapsi ei välttämättä ole osallisena, mutta niissä tapahtuvat asiat vaikuttavat niihin ympäristöihin, joissa lapsi itse toimii (Bronfenbrenner 1979, 7-8). Eksosysteemeihin voivat kuulua esimerkiksi vanhempien työpaikka tai sisarusten koululuokka (Bronfenbrenner 1979, 25). Mäntylä ja kanssatutkijat (2009, 28) lisäsivät eksosysteemiin alueen työelämä, talous, koulutus ja kuntapolitiikka. Tarkastelen työssäni eksosysteemiä myös Mäntylän ja kanssatutkijoiden lisäysten pohjalta. Käsitelen kasvavan ja viittovan lapsen monikielisyyttä vanhempien näkökulmasta, joten näkemykseni tulee ulottua myös laajempiin konteksteihin, joilla mahdollisesti on vaikutuksensa vanhempien tekemään kielten valintaan ja käyttöön. En siis tarkastele systeemien välisiä vuorovaikutuksia lapsen näkökulmasta, vaan vanhempien näkökulmasta ja lähtökohtana on se, mitkä tekijät ovat perheen monikielisyyden takana.

Ylimpään tasoon eli makrosysteemiin kuuluvat tapahtumat, joissa lapsi ei ole konkreettisesti osallisena, esimerkiksi vanhempien työllisyystilanne (Bronfenbrenner 1979, 3-4). Myös sosiaalijärjestelmän rakenteet, yhteiskunnassa vallalla oleva kulttuuri, yhteiskuntapolitiikka ja muiden ihmisten tekemät poliittiset päätökset kuuluvat makrosysteemiin, koska ne kaikki vaikuttavat ihmisen jokapäiväiseen elämään ja ohjaavat ihmisen kehityksen suuntaa. (Bronfenbrenner 1979, 8-9.) Makrosysteemiin kuuluvat siis yhteiskunnalliset asiat – yhteiskunnan päätökset, yleiset arvostukset, ja vanhempien rooliin kohdistuvat odotukset. Nämä vaikuttavat vanhempiin ja sitä kautta lapsiin. (Bronfenbrenner 1979, 258.) Kuviossa 1 näkyy Bronfenbrennerin (1979) teoria eritasoisista sisäkkäisistä systeemeistä, johon on sovellettu Mäntylän ja kanssatutkijoiden (2009) näkemys perheen monikielisyydestä. Tarkastelen vanhempien kokemuksia perheen monikielisyydestä Bronfenbrennerin ekologisen mallin ja Mäntylän ym. (2009) Bronfenbrennerin teoriasta soveltaman mallin kautta kuvion 1 pohjalta. Selvittelen, mitkä yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät systeemien tasoilla vaikuttavat perheen kielten

valintaan ja käyttöön arjen tasolla. Bronfenbrennerin kuvaamat systeemit kohtaavat perheen arjessa.

3 AINEISTO JA ANALYYSI

3.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Työni on kvalitatiivinen tapaustutkimus ja sen teoreettiset taustat koostuvat monikielisyysteorioista, etnografiasta, visuaalisesta työkalusta ja sisällönanalyysista. Käsitellen tässä osiossa, mitä työkaluja käytän tutkimuksessani. Laadullisen tutkimuksen keskeisiä tutkimusmetodeja ovat havainnointi, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi (Metsämuuronen 2003, 167). Alasuutari (1993) korostaa teoreettisen viitekehysten merkitystä, koska se määrää, millainen aineisto kannattaa kerätä ja mitä menetelmää käyttää analyysissa. Aineiston luonne vaikuttaa siihen, millainen teoreettinen viitekehys tutkimuksella on ja mitä metodeja käytetään. On siis tärkeää, että teoreettinen viitekehys ja metodi ovat sovussa keskenään. (Alasuutari 1993, 66.) Tutkimukseni on aineistolähtöinen ja perustuu vanhempien omiin kokemuksiin monikielisestä arjesta. Valitsin tutkimuskysymykset, teoreettiset viitekehykset, tutkimusmenetelmät sen mukaan, millaisia ilmiöitä aineistosta löytyi. Tapaustutkimuksessa (case study) tutkitaan yksittäisiä tapauksia, se on empiirinen tutkimus. Tutkitaan tapahtumaa tai ihmistä tietyssä ympäristössä. Melkein kaikki laadullinen tutkimus on tapaustutkimusta. Tapaustutkimuksen tavoitteena on ymmärtää syvällisemmin ilmiötä. Tapaustutkimuksessa ei pyritä yleistämään vaan optimoimaan tapauksen ymmärtämistä. (Metsämuuronen 2003, 169-171.) Tutkin ja tuon esille vain yhden perheen näkökulman perheen monikielisyydestä, kielten valinnasta ja käytöstä.

3.1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni perustuu monikielisen viittomakielisen perheen vanhempien kokemuksiin heidän lastensa monikielisyydestä ja niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat vanhempien tekemiin kielivalintoihin perheessään. Sen tavoitteena on selvittää, kuinka monikielisyyden resurssi ilmenee viittomakielisessä perheessä, jossa vanhemmat käyttävät kahta eri viittomakieltä ja perheessä on lapsi/lapsia sekä kuinka vanhemmat kokevat perheensä monikielisyyden arjessa. Tavoitteenani on kuvata viittomakielisen perheen monikielisyyttä molempien vanhempien omista näkökulmista. Tutkimuksen yhtenä

päämääränä on saada vanhempia refleктоimaan itseään omien kokemuksiansa kautta ja antaa tukea lisäämällä vanhempien tietoisuutta perheensä monikielisydestä.

Pyrin antamaan monikielisen perheen vanhemmille mahdollisuuden tuoda heidän äänensä kuuluville siten, että he kertovat itse kokemuksistaan kielipäiväkirjan ja haastattelun avulla. Toivon tämän tutkimuksen antavan muille samankaltaisille perheille lisää tietoa monikielisydestä ja kannustavan heitä valitsemaan monikielisyuden lapsilleen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien tekemiin kielivalintoihin heidän lapsensa kanssa?

Tämän kysymyksen avulla pyrin kuvaamaan, mitkä tekijät vaikuttavat vanhempien päätöksiin kielivalinnoista lapsensa kanssa ja millä asioilla vanhemmat perustelevat kielivalintojaan. Haluan selvittää, onko kielivalintoihin vaikuttavilla tekijöillä ratkaiseva merkitys lapsen monikielisydessä. Lisäksi tarkastelen, onko vanhempien kielivalintojen takana myös ulkoisia tekijöitä, kuten esimerkiksi sukulaisten rooli ja yhteiskunnan tarjoamat palvelut.

- 2) Miten vanhemmat kokevat perheensä ja lapsensa monikielisyuden?

Toisen kysymyksen avulla pyrin selvittämään, miten vanhemmat näkevät ja määrittelevät lapsensa monikielisyuden sekä mitä monikielisyys perheen tasolla merkitsee vanhemmille. Tarkoitukseni on lisäksi havainnollistaa lapsen monikielisyttä vanhempien näkökulmasta kielipäiväkirjan avulla.

3.1.2 Tutkimusasetelma

Tutkimuksen lähtökohtana on se, että pyrin ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi 2003, 115). Työssäni on keskeistä pyrkiä siihen, että vanhempien kertoma ja tulkitsema todellisuus on tutkimuksen lähtökohtana aineiston analyysissä ja sen tulkinnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että pyrin tekemään ymmärrettäväksi monikielisen perheen elämää ja vanhempien kokemuksia. (ks. Luukkainen 2008, 54.) Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska haastattelu mahdollistaa parhaiten

vanhempien kokemusten esille tuomisen. Luukkaisen (2008, 55) mukaan tutkittavien näkökulman korostaminen vaatii kvalitatiivisen tutkimusotteen, mikä toteutuu tutkimuksessani. Tarkoitukseni ei ole yleistää tutkimustuloksiani koskemaan muita viittomakielisiä monikielisiä perheitä, vaan saada tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Tutkimukseni aineisto rakentuu yhden perheen vanhempien kokemuksista. Aineisto sisältyy vanhempien täyttämä kielipäiväkirja ja molempien vanhempien teemahaastattelu. Tutkimukseni aineisto on haastateltavien ja tutkijan välisen vuorovaikutuksen tulos (vrt. Luukkainen 2008, 57). Työni analyttinen lähtökohta on aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi. Analyysini on kohdistunut molempien vanhempien teemahaastatteluihin, joihin sisältyy vanhempien yhdessä täyttämä kielipäiväkirja. Käytän kielipäiväkirjaa havainnollistavana välineenä, sillä kieliverkosto havainnollistaa lapsen osaamia kieliä ja henkilöitä, joiden kanssa lapsi käyttää kieliä. Kielenkäyttötilanteet havainnollistavat, missä tilanteissa lapsi käyttää mitään kieltä ja poikkeako vanhempien kielenkäyttö eri tilanteissa. Kelloaktiiviteettitehtävä puolestaan havainnollistaa, mitä kieliä lapsi käyttää vuorokauden aikana. Teemahaastattelu toimii pääaineistona, koska tutkimus keskittyy vanhempien kokemuksiin.

Käytän teoreettista lähtökohtaa, jossa yksilöllinen prosessi linkittyy yhteisölliseen erilaisten suhteiden ja roolien välityksellä perheen kielenkäytössä ja arjessa (vrt. Mäntylä, Pietikäinen & Dufva 2009, 35). Oletukseni on se, että perheen monikielisyys ilmenee monimuotoisesti arjen tasolla ja vanhempien tekemiin kielivalintoihin vaikuttavat monet tekijät.

3.2 Analyttinen viitekehys

3.2.1 Laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtia ovat seuraavat asiat: 1) todellista elämää kuvataan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, 2) tutkimus ei ole objektiivista, minkä takia tutkijan on tiedettävä omat arvolähtökohtansa ja 3) pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita pikemminkin kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi, ym. 2000, 152). Lisäksi seuraavat asiat tekevät tästä tutkimuksesta myös laadullisen: 1) mittausvälineillä

hankittavan tiedon sijaan luotan havaintoihini ja keskusteluihini haastateltavien kanssa, 2) analyysi on induktiivista eli en määrää mikä on tärkeää, vaan se nousee aineistosta, 3) käytän metodeja, joiden avulla tutkittavien ääni pääsee esille, 4) valitsin tutkittavia tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksella, 5) tutkimussuunnitelmani on muotoutunut tutkimuksen edetessä ja 6) ymmärrän tutkimustapaukseni ainutlaatuisena ja tulkitseen aineistoa sen mukaisesti (Hirsjärvi, ym. 2000, 155).

Aineistoni on induktiivinen eli analysoin aineistosta esille nousseita asioita. Sisällönanalyysi pohjautuu tutkijan tulkintaan ja päättelyyn, jossa tutkija etenee empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 115.) Tutkielmassani aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin avulla pyrin järjestämään aineiston tiiviiseen ja selkeään muotoon sekä samalla säilyttämään sen sisältämän informaation. Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on nimittäin lisätä informaatioarvoa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110.) Pyrin ymmärtämään analyysin kaikissa vaiheissa aineistosta esille tulleita asioita vanhempien näkökulmasta sekä johtopäätösten tekemisessä pyrin ymmärtämään, mitä eri asiat merkitsevät vanhemmille.

3.2.2 Menetelmänä teemahaastattelu

Haastattelu on joustava tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Siinä on myös mahdollisuus ohjata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Teemahaastattelu pohjautuu siihen, että kaikkia ihmisen kokemuksia, ajatuksia, tunteita ja uskomuksia voi tutkia tällä menetelmällä. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä sekä merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Kuten termi paljastaa, haastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaan ja haastattelun teema-alueet ovat haastateltaville samat, mutta siinä ei tarvitse noudattaa kysymysten järjestystä ja tarkkaa muotoa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

Haastattelua käyttävän tutkijan tehtävään kuuluu välittää tietoa haastateltavan kokemuksista, tunteista ja käsityksistä. Tutkimuksen kohteita voi lähestyä kahdella tavalla: epäsuorasti, esimerkiksi piirustusten avulla tai suorasti, kuten kysyä haastateltavalta

suoraan hänen kokemuksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41.) Käytän molempia lähestymistapoja tutkimuksessani, sillä uskon, että ne molemmat voivat täydentää toisiaan. Salon (2008, 38) kokemuksen mukaan molempien lähestymistapojen käyttäminen antaa mahdollisuuden päästä paremmin kiinni haastateltavien kokemuksiin. Lisäksi Salon (2008) tutkimuksesta selviää, että teemahaastatteluilla oli merkittävä roolitulosten rakentumisessa. Hän myös toteaa, että monikielisyystutkimuksessa haastattelut ovat välttämätön metodi pyrittäessä selvittämään ihmisten kokemuksia asioista, sillä pelkkä tehtävä, esimerkiksi kielipäiväkirja yksinään ei riitä tietojen saamiseksi (Salo 2008, 92; Mäntylä ym. 2009, 32-33). Tarkoitukseni oli juuri tämä, kun pyysin vanhempia täyttämään kielipäiväkirjan ennen haastattelua, jotta heissä herää ajatuksia perheensä ja lapsensa monikielisyydestä ja jotta he osaavat valmistautua haastatteluun.

Perustelen haastattelun käyttöä sillä, että haastateltavat ovat aktiivisia osapuolia tutkimuksessani sekä näen heidät tutkimuksen subjekteina. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34-35.) Olen kiinnostunut siitä, mitkä tekijät ovat vanhempien tekemien kielivalintojen takana ja siitä, miten vanhemmat kokevat monikielisyyden perheen arjessa. Toinen perustelu haastattelun käyttöön on se, että on järkevää ja luontevaa kysyä asiaa suoraan vanhemmilta, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä: mitä he ajattelevat tai miksi he toimivat niin kuin toimivat (Tuomi & Sarajärvi 2003, 74; Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

3.2.3 Visuaalinen aineisto tutkimusvälineenä

Rosen (2001, 2) mukaan maailma on visuaalinen. Maailman voi tulkita niin sanallisesti kuin visuaalisesti eri keinoin, mutta visuaalisen aineiston tuottajalla tai tulkitsijalla on aina omat näkemyksensä ja pyrkimyksensä. Kuvat tai kieli eivät ole koskaan läpinäkyviä ikkunoita maailmaan, vaan ne tulkitsevat maailmaa ja näyttävät sen erilaisissa valoissa. (Rose 2001, 6.) Salo (2008) lisää, että tutkittavien piirroksista voi kaivaa ja tulkita piirtäjien käsityksiä, näkemyksiä ja tulkintoja maailmasta ja omista kokemuksistaan. Hän käytti piirroksia tutkittavien resurssien käytön ja heidän kokemustensa ilmentämisen analysoimiseen. (Salo 2008, 22.) Seppäsen (2001, 22) mukaan, ”kielellinen voi olla ainoa keino päästä kiinni visuaaliseen”. Salo (2008, 22) täsmentää, että juuri tämän takia on tarpeellista antaa tutkittavien kertoa itse tuottamastaan visuaalisesta aineistosta. Toimintamalli perustuu siihen, että puhuttu tai kirjoitettu kieli on ainoa keino keskustella

kuvista ja niiden merkityksistä (Seppänen 2005, 82). Monikielisyystutkijat Hodge ja Jones (2000, 316-137) käyttivät tutkimuksessaan multimodaalista aineistoa (heidän tapauksessaan valokuvat) ja heidän tutkimuksensa osoittaa, että multimodaalisen aineiston tutkimus on rikastuttavaa. Heidän mukaansa visuaalisen aineiston käyttö tutkimuksessa on hyödyllistä, koska visuaalinen materiaali 1) tukee muuta aineistoa, 2) voi kontekstualisoida muuta aineistoa, 3) voi stimuloida lisäkysymyksiä, 4) on tutkittavien omaa representaatiota itsestään, 5) voi päästää tutkijaa tutkittavan ajatusmaailmaan eri tavalla kuin sanallinen kieli ja 6) tekee tutkimuksen tekemisestä vuorovaikutuksellisempaa ja dialogisempaa (Hodge & Jones 2000, 317).

Yksi visuaalinen työkalu monikielisyiden tutkimuksessa on kelloaktiiviteetti. Tehtävässä tutkittava kirjaa kellotaulun muotoon, milloin ja kenen kanssa hän on käyttänyt eri kieliä (ks. Sirkeinen 2008.) Sirkeisen (2008) lisäksi Mäntylä ja kanssatutkijat (2009) käyttivät kellotaulutehtävää omassa tutkimuksessaan, jonka kohteena oli monikielinen perhe. Mäntylä ja kanssatutkijat toteavat, että kellotaulu voi parhaimmassa tapauksessa luoda kattavan kuvan kielten rooleista eri toiminnoissa vuorokauden aikana sekä se voi hahmottaa kielenkäyttäjän sosiaalista verkostoa ja eri rooleja kieliyhteisöissä. Toinen keskeinen seikka kellotaulutehtävässä on se, että tehtävä voi herättää tekijänsä pohtimaan omaa kielenkäyttöään ja omia kielikontaktejaan uudella tavalla. On myös syytä ottaa huomioon, että tutkittavat voivat tulkita tehtävän eri tavoin ja ajallinen kuvaus voi rajoittaa päivittäisen kielimaiseman kuvausta. (Mäntylä, ym. 2009, 31-33.)

Monikielisyyttä voidaan lähestyä etnografisen tutkimuksen keinoin (Mäntylä, ym. 2009, 29). Etnografisessa tutkimusmenetelmässä pääasiallisimpia tietolähteitä ovat keskustelut ja haastattelut. Useat aineistot mahdollistavat useita näkökulmia ja kysymyksenasetteluita, ja vuoropuhelu eri aineistojen välillä on mahdollista (Mietola 2007, 175-176; Eskola & Suoranta 1998, 106-107.). Heller (2008) näkee etnografian apuna tutkijalle, joka haluaa tarttua kysymyksiin, jotka koskevat kieli-ideologioita, kielikäytänteiden ja kieliin liittyvien uskomusten suhdetta tai kielten roolia erilaisissa konteksteissa (Heller 2008, 252-254). Etnografia mahdollistaa näkemään kuinka kielenkäytön käytänteet kytkeytyvät monikielisten yksilöiden todelliseen arkeen. (Heller 2008, 250.)

Monikielisyyttä tutkittaessa yksi etnografinen tapa on pyytää tutkittavaa itseään tuottamaan aineistoa, esimerkiksi pitämään kielipäiväkirjaa, kirjoittamaan tarinoita

kielistään ja kielenoppimisestaan sekä visuaalista aineistoa, kuten piirtämään piirroksia monikielisestä arjesta tai kieliverkosta ja ottamaan valokuvia kielenkäyttötilanteista (mm. Jones, ym. 2000, Pietikäinen, ym. 2008, Nikula & Pitkänen-Huhta 2008, Salo 2008, Hodge & Jones 2000). Haastattelun ja analyysin tukena käytetty kielipäiväkirja oli myös oma ratkaisuni visuaalisen aineiston hyödyntämiseen (vrt. Salo 2008; Pietikäinen, ym. 2008). Mäntylä ja kanssatutkijat (2009, 30) selittävät, että visuaalista kuvaa voi lähestyä kuvan tekijän tai näkijän näkökulmasta tai sitä voi katsoa erilaisten prosessien ja käytänteiden peilauspintana haastattelun lisätukena käyttämisen lisäksi. Tarkoitukseni on Mäntylän ym. (2009, 30) tavoin kuvata kielten välisiä suhteita ja monikielisiä käytänteitä kuvan tekijän näkökulmasta analysoidessani visuaalista aineistoa.

3.3 Tutkimuksen aineiston rakentuminen

3.3.1 Haastateltavat

Tutkimukseeni osallistui yksi monikielinen viittomakielinen perhe. Tiedän monia perheitä, joissa vanhemmat käyttävät kahta eri viittomakieltä ja heillä on lapsia. Tällaisten perheiden lukumäärä lisääntyy Suomessa koko ajan, sillä yhä useampi suomalainen viittomakielinen perustaa perheen ulkomaalaisen kumppanin kanssa. Osa perheistä asuu Suomen sijaan ulkomailla. Otin itse yhteyttä haastattelemani perheen vanhempiin ja kysyin heiltä heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Viittomakielinen yhteisö on pieni Suomessa ja helposti tunnistettavuuden ehkäisemiseksi suojelen perheen tietoja. Tutkimukseen osallistumisen edellytyksenä oli kaksi asiaa: toisen vanhemmista oli oltava suomalainen viittomakielinen ja hänen äidinkieltensä oli oltava suomalainen viittomakieli.

Perheeseen kuuluu neljä henkeä; isä, äiti ja kaksi lasta. En ota nuorimmaista lasta huomioon tutkimuksessani, koska hän oli puolen vuoden ikäinen haastattelun aikaan eikä vielä puhunut tai viittonut. Perheen esikoinen, Auri (nimi muutettu) oli kaksi- ja puolivuotias haastattelun aikaan. Perhe asuu isän kotimaassa, Irlannissa (isän kotimaa muutettu). Äidin äidinkieli on viitottu kieli, suomalainen viittomakieli ja isän äidinkieli on puhuttu kieli, iirin kieli (kieli muutettu). Vanhemmat kommunikoivat keskenään viitotulla kielellä, irlantilaisella viittomakielellä (kieli muutettu), joka ei ole kummankaan äidinkieli.

3.3.2 Aineiston keruu ja käsittely

Tarkoitukseni oli tavata perhettä kaksi kertaa, koska katsoin tärkeäksi antaa kielipäiväkirjan ohjeet viittomakielellä ja toimittaa kielipäiväkirja vanhemmille henkilökohtaisesti. Perheen aikataulullisista syistä tapaamista ei voitu järjestää kahta kertaa. Lähetin kielipäiväkirjan (ks. liite 1) sähköpostin liitteenä perheen äidille ja annoin kirjallisen ohjeen sähköpostilla joulukuussa 2009. Haastattelu tapahtui tammikuussa 2010. Tapasin perheen vanhempia yhden kerran haastattelun merkeissä perheelle tutussa ympäristössä. En tehnyt kirjallista taustatietolomaketta vanhemmille vastattavaksi, vaan päätin kysellä taustatietoja viittomakielellä haastattelun alussa. Äiti vastasi taustatietokysymyksiin.

Käsittelimme äidin kanssa ensin valmiiksi täytetyn kielipäiväkirjan ennen haastattelua. Äiti sai esittää kysymyksiä ja palautetta liittyen kielipäiväkirjaan. Katsoin myös täytetyn kielipäiväkirjan läpi, koska halusin katsoa, löytyisikö siitä kysymyksiä, jotka kaipaaisivat tarkennusta tai täydennystä. Kirjasin ylös äidin antamat kommentit ja palautteen kielipäiväkirjan parantamisen ja kehittämisen kannalta.

Ennen haastattelun alkua annoin äidille kysymykset (ks. liite 2) etukäteen luettavaksi. Äidin oli helpompi valmistautua haastatteluun, kun hän sai lukea kysymykset ennen haastattelua. Haastattelin vanhempia erikseen, koska tarkoitukseni oli saada molempien vanhempien omakohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä asioista. Tarkoitukseni oli myös vertailla vanhempien näkemyksiä keskenään analyysivaiheessa. Molemmat haastattelut tapahtuivat rauhallisessa ja suljetussa huoneessa ilman häiriötekijöitä, mikä oli tärkeää keskittymisen ja nauhoittamisen kannalta.

Toteutin haastattelun puolistrukturoituna eli teemahaastatteluna. Käytin haastattelussa etukäteen suunniteltua haastattelurunkoa, jossa oli teemoja (ks. liite 2). Äidin haastattelu tapahtui suomalaisella viittomakielellä ja se kesti yhtämittaisesti 58 minuuttia. Nauhoitin koko haastattelun videokameralla myöhempää litterointia varten. Litteroitua suomenkielistä käännöstekstiä tuli yhteensä 13 sivua. Minulla ja perheen isällä ei ollut yhteistä kieltä, minkä takia en voinut haastatella häntä ilman tulkkiä. Isän haastattelun toteuttamiseksi käytin toista haastateltavaa eli äitiä tulkkina. Isän haastattelussa viitoitin kysymykset suomalaisella viittomakielellä ja äiti tulkkasi kysymykset irlantilaisella viittomakielellä isälle. Isä vastasi kysymyksiin irlantilaisella

viittomakielellä ja äiti tulkkasi vastaukset minulle suomalaisella viittomakielellä. En nähnyt tulkkauksen vaikuttaneen mitenkään kielteisesti isän vastauksiin ja tutkimustuloksiin. Isän haastattelu tulkkauksineen kesti 26 minuuttia ja litteroitua suomenkielistä tekstiä kertyi 3 sivua. Ennen isän haastattelua katsoin kysymykset uudelleen läpi ja merkitsin niistä tietyt kysymykset, jotka halusin esittää isälle. Valitsin kysymyksistä numerot 8, 12, 13, 17-23 ja 25, jotka katsoin tärkeäksi esittää isälle. En antanut isälle kysymyksiä etukäteen luettavaksi, koska hän ei osaa suomea, mutta selitin hänelle, että jätin osa kysymyksistä pois. Litterointivaiheessa huomasin, että tein virhearvioinnin haastattelua tehdessäni, koska jätin paljon keskeisiä kysymyksiä kysymättä isältä. Tämä vaikutti siihen, että isän aineisto jäi suppeammaksi.

Isän haastattelun jälkeen selitin vanhemmille, että tarvitsin tutkimusluvan (ks. liite 3). Selostin, mitä tutkimuslupa tarkoitti ja mitä se sisälsi. Tutkimuslupa sisälsi myös kysymyksen, saiko aineistoa käyttää Kielten laitoksen haastattelumetodin kurssilla tehtävään tutkimukseen ja sen raportointiin, minkä suoritin aineiston keruun aikana. Molemmat vanhemmat allekirjoittivat tutkimusluvan. He asennoituivat haastatteluun positiivisella tavalla ja kokivat tutkimusaiheen läheiseksi ja tärkeäksi.

Litterointityössä en ottanut lainkaan huomioon viittomisen aikana tulleita taukoja ja ilmeitä vaan käänsin pelkästään asiasisällöt suomen kielelle. Käytin litterointityössä kahta ohjelmaa: Wordin tekstinkäsittelyohjelmaa ja Elan-annotointiohjelmaa¹. Annotoin ensin Elanilla vanhempien viittomakieliset puheenvuorot omiksi kokonaisuuksikseen ja kysymykset ja vastaukset omille riveilleen. Erotin myös kaikki omat kysymykseni ja puheenvuoroni omaksi rivikseen. Tällä tavoin pystyin myöhemmin analyysivaiheessa palaamaan yksittäisiin vastauksiin valmiiksi annotoitujen pätkien avulla. Elanin ohjelmalla annotoinnin jälkeen käänsin vanhempien viittomakieliset vastaukset suomen kielelle Word-ohjelmalla.

3.4 Analyysin rakentuminen

Toteutin aineistoni purkamisen ja analyysin sisällönanalyysiin kuuluvalla kolmevaiheisella prosessilla: 1) aineiston pelkistäminen; pilkoin informaation osiin, 2) aineiston ryhmittely;

¹ EUDICO Linguistic Annotator (<http://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/>)

kävin tarkasti läpi litteroitua tekstiä, etsin niistä samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia käsitteiden käytössä, ryhmittelin samaa asiaa tarkoittavat käsitteet yhteen luokkaan ja nimesin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä sekä 3) teoreettisten käsitteiden luominen; poimin ja erotin aineistosta tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja muodostin valikoidun tiedon pohjalta teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämässä eli abstrahoinnissa ideana on edetä alkuperäisen aineiston käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2003, 110-115.)

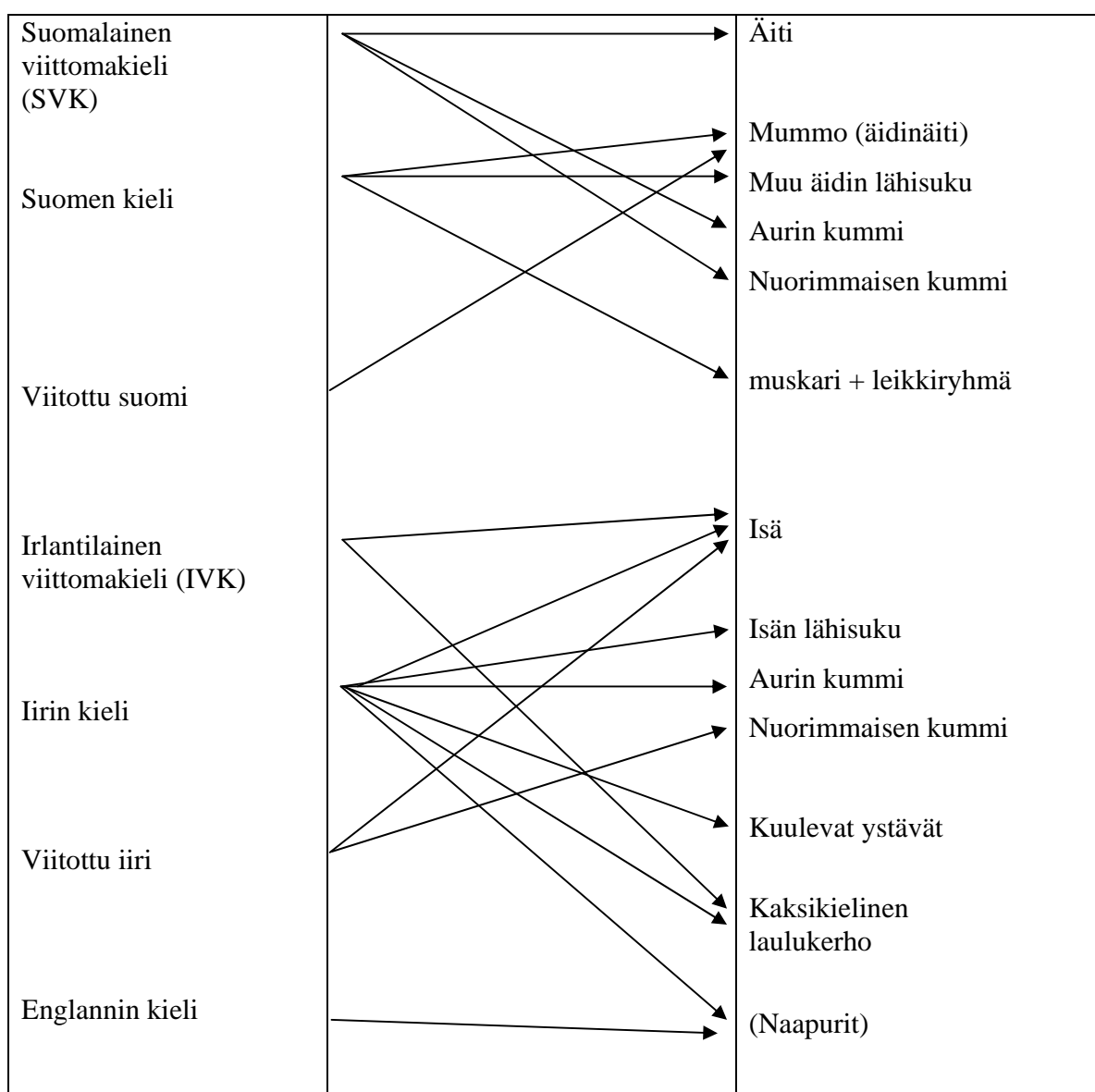
Kuten aiemmin mainitsin, olen kohdistanut analyysini vanhempien täyttämään kielipäiväkirjaan ja heidän kertomuksiin teemahaastatteluissa. Kielipäiväkirja sisälsi kolme eri tehtävää eli kieliverkosto, kielenkäyttötilanteet ja kelloaktiiviteetti. Kaikki nämä kolme tehtävää sisälsivät paljon tietoa, jotka tukivat vanhempien kertomuksia. Vanhemmat vastasivat kaikkiin kielipäiväkirjan tehtäviin kirjallisesti. En käyttänyt piirustuksiin ja kuviin tarkoitettua analysointikeinoa, koska mitään piirustuksia ei tullut kielipäiväkirjan tehtäviin. Kielipäiväkirjan analyysissä pyrin tekemään näkyväksi perheen monikielistä arkea sekä jäsentämään vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä.

Kun olin käynyt haastatteluaineiston monta kertaa kokonaisuudessaan läpi, jaoin sen sisältöjä neljään pääryhmään, jotka kokoavat aineistosta keskeisiksi nousseita asioita. Lisäksi nämä pääaiheet linkittyvät tutkimuksen kiinnostuksen aiheisiin. Nämä pääaiheet ovat: 1) kieliverkosto ja henkilöiden roolit kieliverkostossa, 2) syyt kielivalinnoille, 3) monikielisyys ei ole yksinkertaista ja 4) positiiviset kokemukset. Ryhmittelyjen jälkeen aloin yhdistää ja vertailla äidin ja isän kertomuksia ja näkemyksiä. Neljän pääjäon jälkeen jatkoin aineiston ryhmittelyä eri alaluokkiin neljän pääryhmän alle. Aineistosta esille nousseiden asioiden selkeyttämiseksi tiivistin ja ryhmittelin aineistoa monella eri tavalla. Aineistosta nousi selvästi esille se, että perheen monikielisyyteen vaikuttavat monet tekijät ja Bronfenbrennerin kuvaamat systeemit kohtaavat perheen arjessa. Viimeisillä analyysikerroilla muodostin keskeisimmiksi ryhmiksi: vanhempien kielitausta ja koulutus, äidinkielen merkitys, asuinpaikan kieliolot, yhteiskunnalliset palvelut, sukulaisten ja ystävien roolit ja asenteet sekä monikielisyyden kokeminen.

4 TULOKSET

4.1 Kieliverkosto

Tässä kappaleessa analysoin Aurin kieliverkosta kielipäiväkirjan ja vanhempien haastattelujen perusteella. Käyn läpi kaikki kielet, joita Auri käyttää ja henkilöt, joiden kanssa Auri on tekemisissä. Kieliverkosto on havainnollistettu kuviossa 2.

Kuvio 2. Aurin kieliverkosto vanhempien näkökulmasta.

Kieliverkostosta (kuvio 2) selviää, että Aurin ympärillä on viisi kieltä: kaksi viitottua kieltä ja kolme puhuttua kieltä, joiden lisäksi on vielä kahden kielen viitottua puhetta. Auri käyttää suomalaista viittomakieltä (äidin äidinkieli) äitinsä, kumminsa ja pikkusiskonsa kummin kanssa. Auri käyttää suomen kieltä mummonsä (äidinäiti), muiden äidin lähisukulaisten kanssa ja käydessään suomenkielisessä musiikkikerhossa ja leikkiryhmässä. Mummo käyttää myös viitottua suomea Aurin kanssa. Auri käyttää irlantilaista viittomakieltä (vanhempien keskenään käyttämä viitottu kieli) isänsä kanssa ja käydessään kaksikielisessä laulukerhossa, jossa käytetään sekä viitottua eli irlantilaista viittomakieltä että puhuttua kieltä eli iiriä. Auri käyttää iiriä (isän äidinkieli) isänsä, isän lähisukulaisten, toisen kummin, pikkusiskon toisen kummin, kuulevien ystävien ja naapureiden kanssa sekä käydessään kaksikielisessä laulukerhossa. Isä ja pikkusiskon toinen kummi käyttävät välillä myös viitottua iiriä Aurin kanssa. Auri tapaa joskus naapuria, joka käyttää englannin kieltä (kieli muutettu) eli Auri kuulee myös tätä kieltä. Vanhemmat kirjoittivat kielipäiväkirjassa sulut naapurien kohdalle, koska Auri ei vielä tapaa kovin usein naapureita.

Esimerkki 1.

Äiti ”Auri on selvillä, mitä kieltä käyttää minun eli äidin, isän, mummon, papan, sisarusteni eli Aurin tätien, enon ja serkkujen sekä isän puoleisten lähisukulaisten ja muutamien säännöllisesti tapaamien ystävien kanssa.”

Uusien ihmisten kanssa tilanne on erilainen: ”Jos Auri tapaa uusia ihmisiä, niin hän ei heti tiedä, mitä kieltä uusi ihminen käyttää. Mielestäni on ratkaisevaa, kuinka uusi aikuinen ihminen kohtaa Aurin ja kertoo hänelle, mitä kieltä käyttää, niin Auri saa tietää. Tämän jälkeen kommunikointi alkaa toimia.” (Äiti)

Auri tapaa kieliverkostoonsa kuuluvia ihmisiä säännöllisesti. Perheellä, kodilla ja jokaisella Aurin kieliverkoston kuuluvalla ihmisellä on merkittävä asema resurssien ja repertuaarien omaksumisessa. Tämä on avainasia monikieliseksi kasvamisessa (ks. esim. Salo 2008, 66). Perhe voi antaa kieliä perinnöksi, kun vanhemmat ja muut lähipiiriin kuuluvat ihmiset puhuvat eri kieliä ja käyttävät niitä säännöllisesti lasten kanssa (Mäntylä, ym. 2009, 29).

Äidin mukaan Auri ei vielä ymmärrä käsitteellisellä tasolla suomen ja iirin kielen eroja: ”Hän vain osaa tuottaa suomen kieltä ja iiriä, muttei tiedä, mikä kieli ja kumpi.”

(Äiti) Äiti kertoi myös, että hän yrittää aina erikseen kertoa Aurille, mitä kieltä käytetään ja milloin: ”Isä puhuu iiriä, äiti viittoo suomalaisella viittomakielellä ja mummo puhuu suomen kieltä sekä laulussa on suomen kieltä, jne.” (Äiti)

Vanhemmat kuvailivat yllättyneisyyttään, kun he oivalsivat kielipäiväkirjan avulla konkreettisesti, miten monimutkainen ja monipuolinen Aurin kieliverkosto ollut: ”Vaikka arjessa käytämme kieliä koko ajan, mutta en ole koskaan tähän asti merkannut mitään paperille”. (Äiti) Isä koki saman, että paperille merkkauksen myötä tuli yllättäviä asioita esille: huomattiin esimerkiksi, että kieliä tulikin lisää. ”Se on ihmeellistä, kuinka Auri, vaikka hän on vielä pieni, pystyy pärjäämään monimutkaisessa kieliverkostossa.” (Isä) Kielipäiväkirja sai vanhemmat tietoisemmaksi Aurin ja perheensä monikielisuudesta ja he saivat mahdollisuuden reflektoida itseään voimaannuttavalla tavalla (Dufva & Pietikäinen 2009, 10-11). Vanhemmat voivat tukea lasta pärjäämään kieliverkostossa, jos he ovat tietoisia lapsensa monikielisestä verkostosta ja siitä, ketkä kuuluvat siihen.

Kuvio 2:n esittämästä kieliverkostosta selviää, että mikro- ja mesosysteemit kohtaavat perheen arjessa, koska mikrosysteemi verkostoituu ylemmän tason, mesosysteemin kanssa. Mesosysteemissä tapahtuu kahden eri kontekstin väliset vuorovaikutussuhteet, kuten suomenkieliset muskari ja leikkiryhmä sekä kaksikielinen laulukerho, joissa Auri ja äiti toimivat ohjaajien, leikkitovereiden ja muiden vanhempien kanssa. Perheenjäsenten tekemiset erilaisissa verkostoissa merkitsevät samalla sitä, että mikrosysteemi verkostoituu toisten, ylempien tasojen systeemien kanssa. Lisäksi kieliverkostosta käy ilmi, että mikrosysteemissä, vuorovaikutuksen sisimmässä paikassa, on jo läsnä useita erilaisia rooleja ja henkilöiden välisiä suhteita. (vrt. Mäntylä, ym. 2009, 28.)

4.2 Kieltenkäyttö: henkilöt ja tilanteet

4.2.1 Äidin- ja isänkielen käyttö perheen kesken kotona

Tämä kappale käsittelee perheen ja Aurin kiel(t)en käyttöä sekä vanhempien kertomia ja kuvaamia tilanteita, milloin Auri käyttää äidinkieltä ja isänkieltä sekä muita kieliä. Vanhempien kielitaustat ja heidän valintansa käyttää kolmea kieltä päivittäin kotona

mahdollistaa monikielisuuden toteutumista kielenkäytössä (vrt. Mäntylä, ym. 2009, 29).
Taulukosta 1 selviää, kuinka kieliä käytetään eri tilanteissa:

Käytämme isänkieltä seuraavissa tilanteissa	Käytämme äidinkieltä seuraavissa tilanteissa
Isän ja lapsen välisessä kommunikaatiossa. Isä saattaa joskus viittoa puheen lisäksi lapselle (= viitottua iiriä) vaikka äiti ei olisikaan paikalla.	Äidin ja lapsen välisessä kommunikaatiossa.
HUOM! Kun kaikki ovat yhdessä (esim. ruokailutilanteissa, yhteisissä leikeissä tms.) äiti juttelee lapselleen suomalaisella viittomakielellä, jota isäkin ymmärtää jonkin verran. Isä on vuorostaan tällaisissa tilanteissa käyttänyt viitottua iiriä, jotta äitikin ”pysyy perässä”. Äiti ja isä ovat aina käyttäneet keskenään irlantilaista viittomakieltä. Koska Auri on alkanut ymmärtää (ja tuottaa) tätäkin kieltä, äiti on joissakin tilanteissa (isän ollessa paikalla) viittonut myös irlantilaista viittomakieltä tytölle. Tulevaisuudessa irlantilaisesta viittomakielestä saattaa tulla perheen yhteinen kieli (kotikieli), vaikka se ei ole kummankaan vanhemman äidin- tai ensikieli.	

Taulukko 1. Perheen kieltenkäyttö vanhempien kuvaamana.

Vanhemmille on tärkeää tukea ja säilyttää lasten monikielisyys, mutta se ei ole ongelmatonta, kuten esimerkit 2 ja 3 osoittavat:

Esimerkki 2.

Äiti ”Olen siis miettinyt jo ennen lapsen syntymää, että haluan ehdottomasti käyttää suomalaista viittomakieltä. Mutta olen myös miettinyt sitä, että entä jos kaikki ovat paikalla eli myös mieheni, niin mikä kieli tulisi kyseeseen tässä tilanteessa. Epäröin paljon tämän asian suhteen.”

Esimerkki 3.

Isä ”Ennen lapsen syntymää askarruttavin aihe oli se, että mikä kieli tulee olemaan yhteinen kieli perheemme kesken. Silloin ei ollut täysin selvää, miten asia toimisi käytännössä”

On oleellista, että jo odotusaikana vanhemmat pohtivat, valmistautuvat ja suunnittelevat, millaisen kieliympäristön he haluaisivat tarjota lapselleen. Näin lapsi alkaa omaksua vanhempien valitsemia ja päättämiä kieliä heti syntymästä lähtien. ”Kyllä olen miettinyt,

koska suomalainen viittomakieli ei ole äidinkieleni, niin en voi oppia sitä kieltä nopeasti. Tästä johtuen oli selvää, että minä itse tulen käyttämään iiriä ja äiti suomalaista viittomakieltä.” (Isä)

Isä ottaa huomioon toisten ihmisten kokemukset ja suhtautumisen kaksikielisyyteen, kun hän miettii perheen kielenkäyttöä: ”Olen aikaisemmin jutellut muiden ihmisten kanssa kaksikielisyydestä ja siitä, kuinka kasvattaa lapsi kaksikieliseksi. Muut ovat korostaneet, että on tärkeää, että vanhemmat käyttävät vain omaa kieltään eivätkä sekoita kieliä keskenään.” (Isä). ”Olen myös omasta kokemuksestani huomannut, että se on tosiaan tärkeää, että toinen vanhemmista käyttää yhtä kieltä ja toinen toista kieltä, niin se auttaa erottamaan kielet toisistaan. Tämä tapa auttaa lasta tulemaan monikieliseksi.” (Isä) Tämä viittaa yksi henkilö – yksi kieli -kasvatusmalliin (ks. kappale 2.4.).

Äiti kertoo, että Aurin kielten kehittyminen sai äidin miettimään kielenkäyttöään uudelleen, koska äiti havaitsi että Auri alkoi ymmärtää ja tuottaa irlantilaista viittomakieltä: ”(...) tämä asia vaikutti siihen, että kielenkäyttöni muuttui perheen yhteisissä hetkissä, kuten ruokailutilanteissa. Olen aiemmin aina viittonut Aurille suomalaisella viittomakielellä myös perheen yhteisissä hetkissä, mutta nykyään viiton vähitellen myös irlantilaisella viittomakielellä Aurille, koska tiedän, että hän ymmärtää minua, jos viiton irlantilaisella viittomakielellä.” (Äiti)

Vanhempien mielestä irlantilaisesta viittomakielestä saattaa tulla koko perheen yhteinen kieli, vaikka se ei ole kummankaan vanhemman äidin- tai ensikieli. Vanhemmat kokevat tilanteen eri tavoin. Äiti näkee tämän positiivisena resurssina, koska isäkin voi ymmärtää samalla äidin ja Aurin keskustelua. Samalla Auri oppii kielenkäytön tilannekohtaisia variantteja vanhempien muodostamissa käytänteiden muodoissa, koska Auri näkee, millä eri tavoilla vanhemmat vaihtavat kieliä sen mukaan, ovatko molemmat vanhemmat paikalla ja vaihtavatko vanhemmat kieltä puolison tullessa paikalle. Auri oppii vanhempien rakentamia käytänteitä ja tilannekohtaisia toimintatapoja. Isää kuitenkin mietityttää, koska irlantilainen viittomakieli ei ole kummankaan äidinkieli: ”pystymmekö todella keskustelemaan syvällisistä asioista irlantilaisella viittomakielellä perheen kesken. Riittääkö meidän taitomme siihen.” (Isä) Isän mielestä kaikki asiat ovat vielä auki tulevaisuuden suhteen.

Äiti sanoo käyttävänsä kuitenkin aina suomalaista viittomakieltä kahdestaan

Aurin kanssa: ”Jos ajatellaan normaalia päivää, arkipäivää kotona, niin suomalaista viittomakieltä käytetään selvästi enemmän, koska olen koko päivän kotona, melkein 12 tuntia aamusta iltaan. Isä on kotona vain iltaisin. Äidinkieltä käytetään selvästi enemmän kuin isänkieltä. Päivän aikana ulos mennessämme Auri kuulee iiriä sekä muita kieliä.”
(Äiti)

Esimerkki 4.

Äiti ”Auri on vielä niin pieni, joten hänelle ei ole aina selvää, milloin käyttää mitään kieltä, mutta omasta mielestäni Auri osaa jo käyttää ainakin kolmea kieltä tehokkaasti. Joskus hän kyllä menee sekaisin kielten välillä – sanat sekoittuvat keskenään, esimerkiksi kun hän viittoo suomalaisella viittomakielellä, niin välillä tulee irlantilaisen viittomakielen viittomia, mutta tämä ei häiritse minua.”

Tämä (esimerkki 4) viittaa heteroglossisen monikielisuuden kuvaan. Heteroglossinen tapa käyttää kieliä on vaihdella tai sekoittaa eri kieliaineiksi (Sirkeinen 2008, 33). Isälläkin oli vastaava esimerkki: ”Oli myös sellainen tilanne, jossa Auri ei osannut lausua sanaa oikein, niin en saanut selvää, mitä Auri yritti sanoa. Auri osasi itse ratkaista tilanteen ja viitto viittoman sanan sijaan, niin siten ymmärsin, mitä Auri yritti sanoa. Auri siis osaa valita muita tapoja ilmaista asiansa, jos ei osaa lausua jotakin sanaa.” (Isä)

”Käytän päivittäin äidinkieltäni eli suomalaista viittomakieltä, mieheni käyttää päivittäin iiriä ja viittomme mieheni kanssa keskenämme irlantilaisella viittomakielellä päivittäin, niin näillä kolmella kielellä on jo vahva pohja kotonamme. Mitään näistä kielistä ei käytetä vähemmän kuin toista. Kodin ulkopuolella käytettävät kielet ovat vain extraa kotona käytettävien kielten lisäksi.” (Äiti) Äiti kokee tämän positiivisena voimavarana. Samoja kokemuksia on todettu myös muissa tutkimuksissa (ks. esim. Sirkeinen 2008, 50)

Lyhyesti sanottuna Aurin kielenkäyttötilanteet vaihtelevat sen mukaan, jutteleeko hän kahdestaan isän tai äidin kanssa vai ovatko molemmat vanhemmat läsnä. Aurin kielten kehittyminen sai vanhempia muuttamaan kielenkäyttöään lisäämällä irlantilaisen viittomakielen käyttöä Aurin kanssa, koska vanhemmat huomasivat Aurin ymmärtävän ja tuottavan myös irlantilaista viittomakieltä. Perheessä käytettävien kielten päivittäisen käytön ansiosta Auri osaa käyttää kolmen kielen kielirepertuaariaan ja hyödyntää näiden kielten kieliaineiksi sekoitellen tai vaihdellen. Perheen kielenkäyttötilanteet viittaavat heteroglossiseen monikielisyyteen.

4.2.2 Äidin- ja isänkielen käyttö kodin ulkopuolella

Vanhemmat kertovat, ettei äidin- tai isänkielen käyttö muutu kodin ulkopuolella. Äiti käyttää äidinkieltään ja isä isänkieltään Aurin kanssa kaikissa tilanteissa riippumatta siitä, ovatko he kotona vai kodin ulkopuolella. Esimerkki 2 kuvaa selvästi äidin mielipidettä, ettei hänen kielenkäyttönsä muutu miksikään kodin ulkopuolella. Isän mielestä vanhemmat voivat vaihdella omaa kielenkäyttöään paikasta riippuen. Kuitenkin sillä tavalla, että lapsi on selvillä, missä paikassa käytetään yhtä kieltä ja toisessa paikassa toista kieltä.

Perhe matkustaa 2-3 kertaa vuodessa äidin kotimaahan, ja tällöin Auri pääsee suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen ympäristöihin. Lisäksi tästä voi päätellä, että perheellä on hyvä taloudellinen asema, koska perheellä on mahdollista matkustaa säännöllisesti pari kertaa vuodessa äidin kotimaahan. Vanhempien on mahdollista tarjota Aurille tilaisuuksia päästä ja osallistua suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen käyttötilanteisiin ja tavata äidin kotimaassa enemmän ihmisiä, jotka käyttävät suomalaista viittomakieltä ja suomen kieltä.

Esimerkki 5.

Äiti ”Joo kyllä, jos lasketaan tähän astiset käynnit, niin ainakin kaksi kertaa vuodessa käymme Suomessa, joskus kolmekin kertaa. Mutta mummo ja pappa eli minun vanhempani käyvät myös usein meidän luonamme [Irlannissa].”

Tämä on yksi keino säilyttää ja ylläpitää Aurin monikielisyyttä. Perheen asuinympäristössä suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen käyttö voi olla minimaalista, koska suomalaisen viittomakielen käyttö on yhden henkilön eli äidin varassa ja suomen kielen käyttö toteutuu vain pari tuntia viikossa. Äiti mainitsee jälleen mummon ja papan eli äiti laskee isovanhempiensa käynnit perheen luona tärkeäksi asiaksi Aurin monikielisyyden kannalta.

Kootusti voidaan sanoa, että Auri käyttää äidin- ja isänkieltä samalla tavalla kodin ulkopuolella kuin kotona, koska vanhemmat eivät muuta toimintatapojaan. Vanhempien toimintatapa viittaa yksi henkilö – yksi kieli -kasvatusmalliin. Perheen säännöllinen matkustaminen äidin kotimaahan on tärkeä tekijä Aurin suomalaisen viittomakielen käytön kannalta kodin ulkopuolella, koska tällöin Aurin suomalaisen viittomakielen taito pääsee kehittymään suomalaisen viittomakielen ympäristössä ja suomalaista viittomakieltä

käyttävien ihmisten parissa eikä suomalaisen viittomakielen käyttö ole pelkästään vain äidin kanssa käytettävä kieli.

4.2.3 Muiden kielten käyttötilanteet

Taulukosta 2 selviää esimerkkejä parin muun kielen käyttötilanteista. Vanhemmat mainitsivat kaksi kieltä lisää, kun he miettivät, mitä muita kieliä Auri käyttää. Aurin ympärillä on viisi kieltä ja jokaisen kielen suhteen on kielenkäyttötilanteita ja henkilöitä, joiden kanssa Auri voi käyttää kutakin kieltä.

Entä muut kielet: käytetäänkö muita kieliä ja missä tilanteissa?
Auri puhuu suomen kieltä mummon ja muiden [äidin] lähisukulaisten kanssa silloin kun tulevat kylään tai kun olemme heidän luonaan lomalla Suomessa, samoin (kuva)puhelimessa. Lisäksi suomen kieltä käytetään jokaviikkoisessa suomenkielisessä muskarissa (45min) ja leikkikerhossa (1,5h) asuinkaupungissa [kaupungin nimi].
Leikeissä mummo (äidin äiti) käyttää paljon viitottua suomea Aurin (ja nuorimmaisen) kanssa.
Yksi naapuriperhe käyttää englannin kieltä. Tapaamiset ovat kuitenkin olleet satunnaisia.

Taulukko 2. Vanhempien näkökulma muiden kielten käytöstä ja käyttötilanteista.

Mummolla on tärkeä rooli Aurin kieliverkostossa, koska mummo on aktiivisesti vierailut perheen luona. Äiti kuvailee mummon roolia seuraavasti:

Esimerkki 6.

Äiti ”mummo, eli minun äitini, on ollut hyvin aktiivinen ja tullut käymään [Irlantiin] meidän luoksemme usein, niin Auri on saanut niin kuin kielikylvyn suomen kielestä. (...) He eivät tule kylään vain nähdäkseen lapsia vaan myös antavat suomen kielen syötöstä lapsille.”

Isovanhempien aktiivisuudella on suuri merkitys Aurin monikielisyyden kehittämisessä, koska äidin mukaan isovanhemmat nimenomaan haluavat, että Auri saa suomen kielen taidon. Isovanhemmat tietävät, että käymällä lapsenlastensa luona he voivat osaltaan antaa suomen kielen syötöstä lapsenlapsille. ”Jo pienestä pitäen mummo ja pappa ovat soitelleet puhelimella Aurille, niin myös puhelimen kautta Auri sai suomen kielen syötöstä.” (Äiti) Taulukosta 2 huomataan, että Auri käyttää myös suomen kielen lisäksi suomalaista

viittomakieltä kuvapuhelimessa isovanhempien kanssa. Näen myös teknologialla olevan suotuisan vaikutuksen Aurin monikielisyyteen, koska äiti ja isovanhemmat hyödyttävät teknologian antamia mahdollisuuksia ylläpitää ja säilyttää Aurin suomen kielen taitoa ja käyttöä. Äiti ja isovanhemmat ovat tietoisia siitä, miten tärkeää on antaa kielen syötökselle jatkuvuutta tarjoamalla Aurille tilanteita käyttää kieliä.

Monen kielen käyttö vaatii päivittäistä käyttöä, jotta kielten käyttö tapahtuu luonnollisesti. Äiti kertoo, että heillä Aurin kanssa on harjoitustilanteita, koska he käyttävät kieliä joka päivä ja harjoittelun kautta tulee kehitysaskelia. Äidin mukaan kielten käyttö sujuu näin luonnollisesti. ”Tilanne olisi erilainen, jos yhtäkkiä yhdessä päivässä tapahtuu muutos, niin varmasti Auri ei ymmärrä tilannetta.” (Äiti) Sillä on siis merkitystä, että perheessä käytetään kieliä joka päivä ja arkitoiminnoissa, niin lapsi tottuu eri kieliin. Ei siis voida yhdessä päivässä päättää ruveta käyttämään monta kieltä lapsen kanssa. ”En tietenkään voi kurkistaa Aurin päähän, miltä Aurista itsestään tuntuu. Ehkä joinakin päivinä Aurista tuntuu sekavalta enkä huomaa mitään. Vaikeaa sanoa. Mutta tähän asti kommunikointi on aina pelannut.” (Äiti)

Esimerkki 7.

Äiti ”Hän suhtautuu näihin tilanteisiin täysin luontevasti, koska nämä tilanteet ovat hänelle normaaleja. Minusta tuntuu, että Auri ajattelee, että tämä on ”normaalia”. Ehkä hän ei osaa ajatella toisenlaisella tavalla, koska hänellä ei ole kokemusta tilanteista, joissa on vain yksi kieli.”

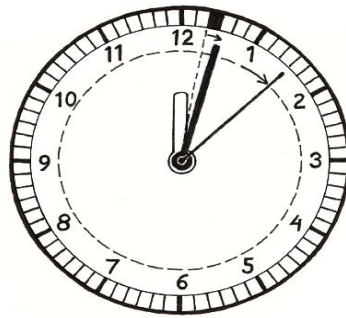
Mielenkiintoista oli havaita esimerkistä 7, että äiti käytti sanaa ”normaali”, kun hän kuvaili Aurin kielenkäyttötilanteita. Auri on kasvanut ympäristössä, missä on aina ollut monta kieltä. Äidin mukaan Aurilla ei ole kokemusta tilanteista, joissa olisi ollut vain yksi kieli. Mäntylä ja kanssatutkijat (2009, 29) toteavat, että yksilön kielelliset repertuaarit juurtuvat perheen arjesta, käytänteistä ja arvoista. Monikielisuus on osa perheen arkea. Takkinen (2008, 37) selittää, että rikas kielellinen ympäristö kehittää lasten kielitaitoa ja lasten olisi tärkeää saada kielistä runsaasti virikkeitä ja kielenmallia sekä saada käyttää kieliä tasapuolisesti.

4.2.4 Aurin kielten käyttö vuorokauden aikana

Tämä kappale käsittelee sitä, mitä kieliä Auri käyttää kellon ympäri vuorokaudessa. Kuviot 3 ja 4 kertovat, että Auri käyttää neljää kieltä vuorokauden aikana. Suomalainen viittomakieli on pääkieli aamusta kello seitsemästä iltakuuteen, koska äiti hoitaa lapsia kotona ja äiti käyttää pääsääntöisesti äidinkieltään eli suomalaista viittomakieltä lasten kanssa. Auri käyttää muita kieliä kuten suomen kieltä, iiriä ja irlantilaista viittomakieltä pari tuntia kerrallaan päivän aikana tapahtuvien toimintojen puitteissa. Nämä ovat toistuvia, mutta eivät päivittäisiä tapahtumia Aurin arjessa.

klo 07-18:

suomalainen viittomakieli (äiti hoitaa lapset kotona arkisin) ja lisäksi suomen kieltä, iiriä tai irlantilaista viittomakieltä muutama tunti kerrallaan sen mukaan, mitä toimintaa päivän aikana on (suomenkielinen leikkiryhmä, kaksikielinen laulukerho tai muu tapaaminen muiden äitien ja lasten kanssa).

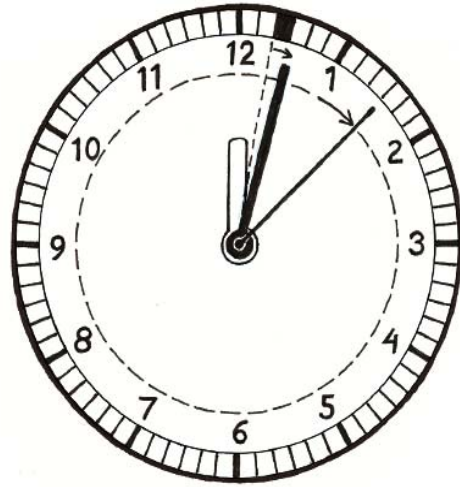

Kuvio 3. Aurin käyttämiä kieliä klo 7-18 välillä.

Illalla isä tulee töistä kotiin ja isän läsnäolo vaikuttaa siihen, että kotona käytetään koko iltana suomalaisen viittomakielen lisäksi iiriä, irlantilaista viittomakieltä ja viitottua iiriä. Yöllä Auri käyttää isänkieltä eli iiriä, koska Auri tietää, että isä kuulee Aurin huudon. Perhe käyttää kolmea kieltä eli yhtä puhuttua kieltä (iiri) ja kahta viitottua kieltä (SVK, IVK) sekä lisäksi viitottua puhetta iltaisin kello kuuden ja yhdeksän välillä. Vanhemmat eivät eritelleet tarkemmin, mitä kieltä käytetään mihinkin kotiaskareihin kotona, esimerkiksi ruuanlaitossa, peseytymisessä, nukkumaanmenossa, iltasaduissa ja niin edelleen. Voidaan siis ymmärtää vanhempien haastatteluvastausten pohjalta, että Auri käyttää molempia kieliä eli isän- ja äidinkieltä kaikissa kotiaskareissa kotona riippuen siitä, kumpi vanhemmista on askareessa mukana.

klo 18-21:

Isä pääsee töistä kotiin yleensä 18 aikaan, mistä lähtien perheessä käytetään suomalaisen viittomakielen lisäksi iiriä, viittottua iiriä ja irlantilaista viittomakieltä koko ilta, siihen asti kun lapset menevät nukkumaan

klo 21-07:

iiri (Auri yleensä huutaa vain isää yöllä kun tietää että hän kuulee)

Kuvio 4. Aurin käyttämiä kieliä klo 18-07 välillä.

Kelloaktiiviteettitehtävän mukaan perheen arkitoiminnoissa on läsnä kolme kieltä. Perhe rakentaa monikielisyystään heteroglossista monikielisyyttä, koska perheen kielellisissä toiminnoissa on läsnä useampi kieli (Sirkeinen 2008, 32). Esimerkki 8 kuvaa, kuinka äiti näkee monikielisuuden:

Esimerkki 8.

Äiti ”Mielenkiintoista, kun tuntuu siltä, että Aurilla on... tai oikeastaan meillä koko perheellä on välineitä, eli monta kieltä, joilla voimme ilmaista juuri sitä asiaa, mitä haluamme sanoa.”

Äiti kokee siis monikielisuuden resurssina. Kuten myös Sirkeinen (2008, 33) toteaa, heteroglossisen monikielisuuden voi nähdä resurssivarastona.

Kuviot 3 ja 4 kuvaavat vain yhden esimerkin Aurin kielellisestä vuorokaudesta vanhempien itsensä kertomana, mutta siitä voi hahmottaa selvästi, että Aurin ja perheen arjessa on läsnä useampi kieli. Vanhemmat vastasivat, että päivät vaihtelevat ja kielten käyttö riippuu siitä, mitä tapahtumia päivän aikana on. Kellotaulu osoittaa sen, että Aurin kielelliset toiminnot ovat sidoksissa ihmisiin, paikkoihin ja kellonaikoihin. Lisäksi kellotaulu näyttää sen, että perheen arki on monikielistä.

4.3 Syyt kielivalinnoille

4.3.1 Vanhemmillä on eri äidinkieli

Aineistosta nousi monenlaisia syitä kielivalinnoille, joista tärkeimmät ovat: vanhemmillä on eri äidinkieli, äidinkielen tärkeys sekä vanhempien koulutus ja pohjatieto kielistä. Nämä kaikki vaikuttavat vanhempien päätöksiin kielivalinnoista.

Vanhemmillä on eri äidinkielet eivätkä he ymmärrä toisiaan, jos he käyttävät äidinkieliään keskinäisessä kommunikaatiossaan. ”Vaimoni käyttää suomalaista viittomakieltä enkä ymmärrä sitä kieltä hyvin, eikä vaimoni voi ymmärtää minua, jos puhun iiriä, niin tämän takia tarvitsemme kolmannen kielen, jota koko perheemme osaa ja voimme ymmärtää toisiamme. Ainoa mahdollinen kieli on irlantilainen viittomakieli.” (Isä) Äiti kertoi saman näkökannan asiaan: ”Kun tapasimme mieheni kanssa, hän huomasi heti, että minä opin nopeammin toisen viittomakielen, koska minulla oli jo pohjana suomalainen viittomakieli. Miehestäni tuntui vaikeammalta ja hitaammalta oppia suomalaista viittomakieltä, niin tämä vaikutti automaattisesti siihen, että valitsimme yhteiseksi kieleksemme irlantilaisen viittomakielen. Saimme täten nopeammin niin kuin kommunikointikielen, joka toimisi sujuvasti välillämme.” (Äiti) Heidän oli ratkaistava tilanne heidän itsensä takia, koska he tarvitsivat yhteisen kielen toistensa ymmärtämiseksi. He eivät miettineet ja ratkaisseet asiaa lasten kannalta, vaan heidän omasta näkökulmastaan. Vanhempien tekemä kielivalinta yhteiseksi kielekseen vaikutti myöhemmin myös lapsia koskeviin kielivalintoihin.

4.3.2 Äidinkielen tärkeys

Kun kysyin vanhemmilta äidinkielen tärkeyttä, heidän vastauksistaan käy selvästi ilmi, että heille on tärkeää käyttää omaa äidinkieltään. Vanhemmat ilmaisivat asian eri tavalla. Isä kertoo suoraan: ”Kyllä, se on selvä asia, että minulle on tärkeää käyttää äidinkieltäni, koska osaan ja hallitsen parhaiten äidinkieltäni. Minun on vaikeaa kuvitella, että käyttäisin jotakin toista kieltä – äidinkielelläni on mahdollista ilmaista itseni niin kuin spontaanisti ja selkeästi.” (Isä) Isä kertoo miettineensä, voisiko hän vaihtaa toiseen kieleen, kuten englannin kieleen. Hän hylkäsi ajatuksen heti, koska tiesi, ettei osaa englannin kieltä eikä

muita kieliä yhtä hyvin kuin äidinkieltään. Hänen mielestään on ratkaisevaa, että kieli täytyy osata ja hallita hyvin. Äidinkieli on kieli, jonka jokainen usein osaa ja hallitsee parhaiten (esim. Skutnabb-Kangas 1988, 42, 48). Äiti puolestaan ilmaisi äidinkielen tärkeyden muun asian yhteydessä. Esimerkissä 9 äiti on varma siitä, että äidinkielen käyttö pysyy hänen ja Aurin välillä.

Esimerkki 9.

Äiti ”Jo alusta lähtien tein tietoisin päätöksen siitä, että viiton aina suomalaisella viittomakielellä ja olen onnistunut pitämään asiasta kiinni. Tästä johtuen uskon, että olen jo sisäistänyt asian, että kun juttelen Aurin kanssa, viiton automaattisesti suomalaisella viittomakielellä.”

Äiti esitti toisenkin perustelun: ”Voin myös sanoa, että tein tässä asiassa tietoisin päätöksen, että halusin jäädä kotiin hoitamaan omia lapsiani, koska pystyin siten vaikuttamaan siihen, että lapset saisivat kotona vahvan suomalaisen viittomakielen pohjan ja mummon kautta myös suomen kielen pohjan. Jos olisin heti vienyt lapset päiväkotiin tai johonkin hoitopaikkaan, niin ehkä tilanne ei olisi yhtä hyvä. Halusin tehdä juuri tällä tavalla.” (Äiti)

Kolmanneksi äidin kanta äidinkielen tärkeydestä nousee esille asuinpaikan yhteydessä. Äiti toteaa ettei vaihtanut irlantilaiseen viittomakieleen asuinpaikan takia: ”Asunpa Suomessa tai [Irlannissa], käytän kuitenkin suomalaista viittomakieltä, koska se on minun äidinkieleni ja pystyn parhaiten ilmaisemaan ajatuksiani äidinkielelläni, niin valitsin sen kielen tämän perusteella.” (Äiti)

Äidinkielen merkityksestä ja tärkeydestä puhuttaessa äiti neuvoisi esimerkissä 10 omien kokemustensa pohjalta muita samankaltaisia perheitä, että kummankaan vanhemman ei pitäisi luopua omasta äidinkielestään vaan pitää siitä kiinni. Äiti tietää, että on mahdollista käyttää äidinkieltään lisäksi toista kieltä, kuten puolison kieltä. Äiti kertoo, että heidän perheensä on esimerkki siitä, että molemmat vanhemmat käyttävät omaa äidinkieltään lapsen kanssa ja lisäksi toista kieltä, kuten äiti irlantilaista viittomakieltä perheen yhteisissä hetkissä. Koska perhe osaa ja ymmärtää irlantilaista viittomakieltä, niin vanhemmat voivat käyttää tätä kieltä kotona koko perheen läsnä ollessa kuitenkin luopumatta äidinkielestään. Äiti kertoo, että perheen yhteisen kielen myötä kenenkään ei tarvitse tulkata kenellekään ja koko perhe voi kommunikoida keskenään irlantilaisella viittomakielellä.

Esimerkki 10.

Äiti ”Antaisin sellaisen vinkin, että jokaisen vanhemman pitäisi pitää kiinni omasta kielestään, äidinkielestään ja käyttää äidinkieltään lapsensa kanssa. Ei pitäisi vaihtaa toiseen kieleen, kuten puolison äidinkieleen ja käyttää sitä kieltä lapsen kanssa. (...) koska loppujen lopuksi lapselle on hyötyä osata kahta kieltä. Lapsi voi siten olla suorassa yhteydessä molempien vanhempien sukulaisten ja ystävien kanssa. Se on harmi, jos lapsi osaa vain toista kieltä, niin kuinka sitten.”

Äiti ei näe tässä tilanteessa vaihtoehtoja, sillä toisten ihmisten kanssa kommunikointiin tarvitaan aina kieltä. Tässäkin yhteydessä vanhemmat tekevät päätöksiä ja valintoja lapsen puolesta ja päätösten myötä lapsi menettää jotain, kuten tässä tapauksessa suoran yhteyden vanhemman sukulaisiin ja ystäviin. Äidin kokemuksen mukaan ei riitä, että molemmat vanhemmat käyttävät omaa äidinkieltään lapsen kanssa.

Äidinkielen käytön lisäksi (esimerkki 11) puolison äidinkielen kunnioitus ja arvostus ovat myös merkittävässä asemassa perheessä käytettävässä monikielisyudessa, koska lasten on tärkeää kokea kielten arvostusta perheen kesken.

Esimerkki 11.

Äiti ”molempien vanhempien täytyy kunnioittaa toistensa äidinkieltä eikä toinen saa syrjiä toisen äidinkieltä, koska lapsen on tärkeää kokea, että molemmat kielet ovat yhtä arvokkaita. Tämä on erittäin tärkeää. Muuten on ehkä vaarana, että tulee valtataistelua kielen takia eikä se ole mukavaa eikä ole oikein.”

Myös Takkisen (2008, 40) mukaan monikieliseksi kehittymisen kannalta on tärkeää, että kieliä arvostetaan lapsen ympäristössä. Tiivistetysti voidaan koota, että molemmille vanhemmille on tärkeää, että he saavat käyttää omaa äidinkieltään Aurin kanssa. Toisten ihmisten kanssa kommunikoinnissa kieli on avainasemassa, ja molempien vanhempien äidinkielen osaaminen antaa lapselle mahdollisuuden olla suorassa yhteydessä vanhempien sukulaisiin ja ystäviin.

4.3.3 Vanhempien koulutus ja pohjatieto kielistä

Molemmilla vanhemmilla on viittomakielialaan liittyvä koulutus. Vanhemmat myöntävät, että heidän koulutuksensa ja kieliin liittyvät tietonsa vaikuttivat heidän päätöksiinsä kielipolitiikasta perheessään. Vanhempien mukaan tieto kielen merkityksestä ihmiselle

antoi painoarvoa sille, että he halusivat antaa monikielisuuden Aurille. Äiti lisää, että koulutus ja pohjatieto kielistä ovat välineitä, joiden avulla hän voi vaikuttaa perheen ja lasten kieliin liittyviin asioihin. Koulutus on yksi merkittävä tekijä vanhemmuuden asenteissa ja monikielisuuden kasvatuksessa (ks. kappale 2.4).

Esimerkki 12.

Äiti ”Hän [isä] ei siten ollut kovin huolissaan siitä, että meidän olisi pitänyt käyttää vain yhtä kieltä. Alussa hän oli kyllä epäileväinen siitä, että meneekö lapsi sekaisin monesta kielestä, mutta minä selitin hänelle niistä asioista, mitä olen opiskellut.”

Äiti kertoo, että hän pystyy peilaamaan itseään siinä, miten hän käyttää kieliä, koska hän on opiskellut alaa: ”-- opinnot antoivat minulle pohjatietoa kielistä, esimerkiksi tiedän ettei kieli ole niin kuin merkityksetön seikka, vaan voin omalta osaltani vaikuttaa kieliä koskeviin asioihin sekä tiedän, mitä kieli merkitsee ihmiselle ja mitä hyötyä monikielisuudesta on.” (Äiti) Tämä osoittaa sen, että monikielisuudesta ja kielistä yleensä on tiedettävä asioita, jotta voi harkinnanvaraisesti luoda lapselle virikkeellisiä kieliympäristöjä ja tukea lapsen kielenkehitystä.

”Joo, kyllä minulla on ollut ennakkotietoa, koska opiskelin [viittomakielialaan liittyvän ammatin]. Täten tiedän, mitä kieli tarkoittaa. Samoin olemme vaimon kanssa keskustelleet, kuinka kasvatamme lapsemme sekä mitä kieltä äiti käyttää ja mitä kieltä isä käyttää.” (Isä) Isän kokemuksesta voi päätellä, että koulutus vaikutti siihen, että vanhemmat keskustelivat ja miettivät yhdessä lapsen kasvatusta ja sitä, mitä kieltä he käyttävät lapsen kanssa. He ymmärsivät, että kasvatuksesta ja kielivalinnoista on hyvä keskustella, jotta he tietävät toistensa ajatuksista ja löytävät yhteiset toimintatavat lapsen kasvattamisessa monikieliseksi. Äiti kertoo, että hän koki miehensä viittomakieleen liittyvän koulutuksen hyödyllisenä asiana, koska se yhtenäisti vanhempien toimintatapaa monikielisessä perheessä. Äidin mukaan oli helppoa keskustella puolison kanssa kieliin liittyvistä asioista, koska puoliso tiesi myös niistä asioista.

4.4 Monikielisyys ei ole itsestään selvää

4.4.1 Yhteiskunnan palvelut

Perheen on otettava kantaa kielivalintojen näkökulmasta yhteiskunnallisiin prosesseihin tai muutoksiin makrotasolla, kuten siihen, ettei kotikunta tarjoa palveluja perheen kotikielillä. Yhteiskunnalliset tekijät näkyvät perheessä arjen tasolla. (Mäntylä, ym. 2009, 29.) Äiti päätti pitäytyä omassa kielessään eikä vaihtanut enemmistökieleen palvelujen saamiseksi. Kuntapolitiikka vaikutti perheen tilanteeseen siten, että äiti jäi kotiin hoitamaan lapsia, koska asuinpaikkakunnalla ei ollut tarjota päiväkotia- tai hoitopalveluja perheen vähemmistökielillä.

Esimerkki 13.

Äiti ”[Irlannissa] ei ole tällaisia palveluja, niin tietoisesti kannan tämän vastuun, että hoidan itse omia lapsiani kotona koko viikon maanantaista perjantaihin, niin siinä tapauksessa asuinpaikka kyllä vaikuttaa.”

Äidin aktiivisuus selvittää eri palveluista asuinpaikalla johti siihen, että hän löysi suomenkieliset muskarin ja leikkikerhon toiminnot. Äidin kokemuksesta hän suosittelee kaikkia ulkomailla asuvia vanhempia ottamaan selvää, mitä äidinkielistä palveluja siellä tarjotaan ja käyttää niitä palveluja. ”Kyllä olisin etsinyt, jos [Irlannissa] olisi suomenkielistä päiväkotia tai hoitopaikkaa, mutta sellaista ei ole. -- koska tiedän, että päiväkotia olisi tukenut Aurin suomen kielen kehitystä” (Äiti)

Äidin mukaan hän haluaa keskittyä perheen vähemmistökieliin eli suomen kieleen ja suomalaiseen viittomakieleen, koska hän tietää, että iiriä käytetään kylliksi yhteiskunnassa ja ympäristössä. ”Nyt olisi hyvä tilaisuus [edistää Aurin kielenkehitystä vähemmistökielillä], mutta palveluja ei ole aina tarjolla. Käytän nyt kaikkia palveluja, mitä on tarjolla.” (Äiti) Hän ei kuitenkaan suhtaudu tilanteeseen kielteisesti, koska tietää, että se on äidin ja perheen oma valinta hoitaa lapsia kotona suomalaisella viittomakielellä. Äiti näkee asian myös myönteisessä valossa, että äidin on mahdollista jäädä kotiin hoitamaan lapsia, kun lapset ovat vielä pieniä eikä heidän tarvitse vielä mennä päiväkotiin tai kouluun. Koska perhe on päättänyt käyttää perheen vähemmistökieliä, he ovat sopeutuneet tilanteeseen ja käyttävät kunnan vähäisiä palveluja, kuten muskarin ja leikkikerhon toimintoja pari tuntia viikossa. Isän mielestä tämä on yksi tapa panostaa resurssit Aurin

monikielisyyteen: ”Vaimoni vie nykyään Auria suomenkieliseen muskariin ja leikkikerhoon. (...) mutta en tiedä, kuinka tulevaisuudessa. En ole vielä tähän asti miettinyt sitä asiaa.” (Isä)

Muskarin ja leikkikerhon toiminnat ovat vain määräaikaista ja on suunnattu alle kouluikäisille lapsille. Näiden toimintojen loppuessa virikkeelliset ja rikastuttavat suomenkieliset ympäristöt häviävät Aurin arjesta. Vanhempien kokemuksista käy toteen, että vanhempien on tehtävä töitä ja panostettava resurssinsa Aurin monikielisyyden kehittämiseen, ylläpitämiseen ja säilyttämiseen etsimällä palveluja ja viemällä Auria aktiivisesti paikkoihin, missä on mahdollista käyttää vähemmistökieliä. Osallistuminen yhteiskunnallisiin toimintoihin vähemmistökielillä on tärkeää, koska silloin voi tavata muita ihmisiä ja harjoitella vuorovaikutusta heidän kanssaan luonnollisella tavalla sekä saada vertaistukea samankaltaisissa tilanteissa eläviltä ihmisiltä.

Yhteiskunta tarjoaisi päiväkotipalveluja valtakielillä eli iirin kielellä, mutta äiti kertoo, ettei perhe ota palvelua vastaan. ”En kuitenkaan halua viedä Auria iirinkieliseen päiväkotiin, ja isähän puhuu iiriä iltaisin kotona. Viimeistään kouluun mennessä Aurin iirin taito kehittyy hurjaa vauhtia, mutta suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen tilanne on erilainen – niitä käytetään vähemmän” (Äiti) Äiti on huolissaan vähemmistökielten tilanteesta, koska perheellä ei ole mahdollista viedä Auria suomenkieliseen tai suomalaisen viittomakielen päiväkotiin ja kouluun. Äiti kokee perheen vähemmistökielillä olevan heikommat resurssit, kun palvelut ovat vähäisiä eikä ole paikkoja, missä Auri ja perhe voisivat käyttää vähemmistökieliään. Tämän takia äiti haluaa panostaa resurssit vähemmistökieliin. Mielenkiintoista oli havaita isän vastauksesta, että hän mainitsi olevansa huolestunut vain suomen kielen tilanteesta: ”Näyttää siltä, että perheemme jää asumaan [Irlantiin], niin valtakielen eli iirin kehitys ja käyttö ovat automaattisia, koska ympäristössä sitä kieltä käytetään kylliksi. Olen enemmän huolestunut suomen kielen puolesta.” (Isä)

Tiivistetysti voidaan sanoa, että perhe otti kantaa yhteiskunnallisiin tekijöihin käyttämällä palveluja vain perheen vähemmistökielillä. Tämä ilmenee perheen arjen tasolla siten, että Auri jää kotiin äidin hoidettavaksi pikkusiskonsa kanssa, jolloin vuorovaikutus tapahtuu vain äidin ja pikkusiskon kanssa. Auri saa kotona vahvan suomalaisen viittomakielen kehityksen, kun äiti syöttää suomalaista viittomakieltä Aurille. Muiden samanikäisten lasten antamat kielelliset virikkeet ja vuorovaikutukset jäävät

Aurilta saamatta, koska hän ei käy päiväkotia. Äidin on otettava isompi vastuu, kun hänen on järjestettävä Aurille erikseen kielellisiä virikkeitä ja muiden ihmisten tapaamisia muilla perheen kielillä Aurin arjessa, jolloin hän saa käyttää ja kehittää kielirepertuaariaan tasavertaisesti.

4.4.2 Vähemmistökielten asema

Yhteiskunnalliset ja historialliset prosessit tapahtuvat makrotasolla ja ne voivat perheistä tuntua kaukaa haetuilta, mutta ne kuitenkin näkyvät perheiden arjen mahdollisuuksien ja käytänteiden mikrotasolla. Monikielisiin perheisiin vaikuttavia yhteiskunnallisia ja poliittisia prosesseja ovat esimerkiksi yksikielisyyden ideologia, kielenvaihdos omasta kielestä enemmistökieleen ja kielivähemmistö-ryhmien aktivismi. (Mäntylä, ym. 2009, 29.) Äidin vastauksessa näkyy makrotason ja mikrotason kohtaaminen, kun vanhemmille selviää, ettei Aurin välttämättä ole mahdollista käyttää perheen vähemmistökieliä laajasti ja täysipainoisesti jokapäiväisessä arjessa. Tästä huolimatta äiti uskoo vahvasti perheensä ja Aurin tilanteeseen, että Aurin monikielisyys saa vankan pohjan myös perheen vähemmistökielten suhteen. ”Mielestäni varhaislapsuus on tärkein vaihe, kun silloin luodaan pohja ja uskoakseni se varmasti kestää myöhemmässä vaiheessa. Mutta ainakin kotona, perheen yhteisinä aikoina, viikonloppuina ja matkoilla tulemme käyttämään äidinkieltäni, suomalaista viittomakieltä sekä suomen kieltä sukulaisten kanssa, niin olen varma, että nämä kielet pysyvät.” (Äiti) Äidin usko ja varmuus vahvistavat Aurin monikielisyyttä.

Äidin kertomuksesta selviää, että isän kotimaassa oleva suomen kielen vähemmistöryhmä koskettaa perheen arkea ja ryhmän aktiivisuus vaikuttaa perheen tilanteeseen siten, että heidän ansiostaan perheen asuinseudungissa on suomenkielisiä toimintoja lapsille. Vähemmistöryhmiltä vaaditaan aktiivisuutta, jotta heidän vähemmistökielensä saisi paremman aseman ja he tulisivat näkyvämmäksi yhteiskunnassa. Esimerkki 14 osoittaa, että vanhemmat ovat suurella roolissa lasten tulevaisuuden ja monikielisuuden suhteen, koska vanhempien on vaadittava ja huolehdittava perheen vähemmistökielten käyttömahdollisuuksista myös kodin ulkopuolella.

Esimerkki 14.

Äiti ”vaikka suomenkielisissä toiminnoissa lasten vanhemmat toivoisivat myös päiväkotia, mutta kukaan ei ole uskaltanut tai kenelläkään ei ole ollut resursseja perustaa suomenkielistä päiväkotia. Periaatteessa suomenkielisiä lapsia olisi riittävästi ryhmän perustamiseksi”

Lisäksi äiti kertoo, että tulevaisuuden suhteen on ainakin yksi keino turvata Aurin suomen kielen kehittymisen, kun Auri tulee kouluikänsä. Joissakin perheen asuinalueen peruskouluissa nimittäin tarjotaan suomen kielen oppitunteja. ”Pyrin siihen, että Auri osallistuu näille suomen kielen tunneille” (Äiti) Tästä voi päätellä, että suomen kielisen vähemmistöryhmän olemassaolon ansiosta perheen asuinalueella ja lähialueella suomen kielellä näyttää olevan jonkinlainen asema. Aurin on siis mahdollista käyttää suomen kieltä joissakin paikoissa isän kotimaassa, kuten aiemmin mainittu muskarissa, leikkikerhossa ja peruskoulussa järjestettävillä suomen kielen oppitunneilla. Tämä osoittaa sen, että ilman vähemmistöryhmää ei ole mahdollista käyttää vähemmistökieltä muualla kuin vain kotona.

Lopuksi molemmat vanhemmat ovat samaa mieltä siitä, että vähemmistökielten eli suomen ja suomalaisen viittomakielen aseman on pysyttävä vahvana ainakin perheen sisällä ja lähipiirissä. Vanhemmat totesivat yhteen ääneen, että kaikki yhteydet äidin kotimaahan sekä äidin kotimaassa asuviin sukulaisiin ja ystäviin ovat tärkeitä Aurin suomen ja suomalaisen viittomakielen taidon, kehittymisen ja ylläpitämisen kannalta. Vanhempien vastauksista käy selvästi ilmi, että äidin sukulaisilla ja ystäville on merkittävä rooli vähemmistökielten taidon ja käytön suhteen.

4.4.3 Erimielisyyksiä

Toisilla ihmisillä ja heidän suhtautumisellaan on merkitys vanhempien punnitsemisessa kielivalintoihin liittyvissä päätöksissä. Vanhempien kokemuksista nousi esille erimielisyyksiä puolisoitten välillä sekä sukulaisten kanssa siitä, mitä kieltä tai kieliä Aurin tulisi oppia ja vanhempien tulisi käyttää Aurin kanssa. Esimerkki 15 esittää puolisoitten välistä erimielisyyttä kielivalinnoista.

Esimerkki 15

Isä ”Olen ennen lapsen syntymää epäroinyt, ovatko nämä kolme kieltä liikaa lapselle niin, ettei hän pysty oppimaan näitä kieliä.”

Äiti ”Muistan hämärästi, että olemme kyllä jutelleet mieheni kanssa kielivalinnoista. Mieheni toivoi aluksi, että heti alusta pitäen hän puhuisi iiriä ja minä viittoisin irlantilaisella viittomakielellä, koska irlantilainen viittomakieli on läheisempi kieli iirin rinnalla, mutta minä en suostunut.”

Tässä tapauksessa äiti olisi joutunut luopumaan äidinkielestään, mikä ei olisi ollut mielekästä äidin eikä lapsen kannalta.

Seuraava esimerkki kertoo lähipiirin suhtautumisesta vanhempien tekemiin kielivalintoihin. Isän vanhemmat eli Aurin irlantilaiset isovanhemmat olivat huolestuneita Aurin puolesta ja esittivät eroavan näkemyksen siitä, ettei monikielisyys ollut hyväksi Aurille. Alussa he olivat eri mieltä vanhempien päätöksistä.

Esimerkki 16.

Isä ”Meillä minun vanhempieni kanssa oli myös vähän erimielisyyttä, koska he olivat huolestuneita siitä, että teimmeko oikein, kun valitsimme monikielisyuden lapselle.”

Äiti tarkensi esimerkissä 17, että isovanhemmat olivat huolestuneita siitä, että Auri osasi heidän äidinkieltään eli iiriä heikommin.

Esimerkki 17.

Äiti ”kyllähän lapsen puhutuista kielistä eli iirin kielestä ja suomen kielestä tuli vähän huolenaihetta. Mieheni vanhemmat olivat hieman huolestuneita siitä, koska alkuaikoina Aurin suomen kielen taito oli paljon kehittyneempi ja iiri jäi jälkeen. Heidän mielestään asian olisi pitänyt olla päinvastaista, koska asumme [Irlannissa].”

Tapion ja Takkisen (tulossa) tekemässä tutkimuksessa käy ilmi erilaisia tapauksia, kuinka toisten ihmisten suhtautuminen tai erimielisyydet voivat vaikuttaa perheiden kielivalintoihin eri tavoilla, esimerkiksi 1) kuulevien vanhempien kuurojen lasten sukulaisilla ja naapureilla oli neutraali tai positiivinen suhtautuminen viittomakielen käyttöön lasten kanssa; 2) sukulaiset voivat haluta antaa neuvoja siitä, kuinka kasvattaa kuuleva lapsi ja kuinka saada lapsi oppimaan puhumaan; 3) sukulaiset, jotka tuntevat kuuroja ihmisiä, eivät anna neuvoja kommunikoinnista kuulevan lapsen kanssa; 4) isoäiti voi yrittää sekaantua perheen tekemiin kielivalintoihin ja 5) lääketieteen asiantuntijoiden kielteinen suhtautuminen viittomakieleen voi vaikuttaa vanhempiin siten, etteivät he valitse viittomakieltä perheessä käytettäväksi kieleksi (Tapio & Takkinen, tulossa).

4.5 Positiiviset kokemukset

Sirkeisen (2008, 35) mukaan positiiviset kokemukset ja suhtautuminen perheen kesken käytettävään monikielisyyteen on tärkeää, koska se kohentaa perheen yhteishenkeä, jossa monikielisyys on merkittävä rakennusaines. Salo (2008, 86) puolestaan kertoo, että aiemmat kokemukset, ajatukset, omat käsitykset resursseista ja haaveet tulevasta tai potentiaalisista mahdollisuuksista liittyvät kokemuksiin resursseista. Epäröinnistään ja epävarmuudestaan huolimatta isä kertoo: ”Minulla on ollut pelkästään positiivisia kokemuksia monikielisyydestä Aurin kanssa, vaikka kyllä on ollut myös pieniä vaikeuksiakin, mutta haluan antaa sen neuvon, että muiden vanhempien kannattaa rohkeasti uskaltaa valita monikielisyys ja käyttää monta kieltä perheen kesken.” (Isä) Äiti puolestaan kokee monikielisyyden mahdollisuudeksi Aurille ja perustelee sillä, että hän uskoo monikielisyyden helpottavan muiden kielten oppimista koulussa.

Kokemukset monikielisyydestä Aurin kanssa vaikuttavat isään positiivisella tavalla, koska isä näkee Aurin kehittymisen läheltä perheen jokapäiväisessä arjessa. Isä kokee tähänastisen puurtamisen palkitsevana kokemuksena, kuten esimerkistä 18 käy ilmi.

Esimerkki 18.

Isä ”Mielestäni Auri suhtautuu kieliin hyvin, hän osaa puhua ja viittoja hyvin – hän osaa vaihtaa kielestä toiseen luonnollisesti. Kaikki tapahtuu luonnollisesti.”

Lisäksi tämä esimerkki paljastaa sen, että perheen tilanne on hyvällä mallilla ja vanhempien päätös monikielisyyden puolesta on tuottanut tulosta. Auri on oppinut kieliä ja niitä hän käyttää perheen kesken luontevasti. Aurin myönteinen suhtautuminen kieliin vaikuttaa isään positiivisesti. Sillä on myös merkitystä, että vanhemmat suhtautuvat positiivisesti monikielisyyteen, koska se heijastuu myös lapsesta.

Seuraava esimerkki osoittaa sen, miten tärkeää vanhemmille on saada positiivisia kokemuksia perheessä käytettävästä monikielisyydestä.

Esimerkki 19.

Isä ”Ällistyin siitä, että vaikka Auri on nyt 2½-vuotias, hän osaa jo nyt kääntää sisällöltään ja merkitykseltään oikein toiselle kielelle, mitä toinen on sanonut. Yllätyin tästä asiasta.”

Äiti ”Kuitenkin jaksan hämmästyä siitä, kuinka se on mahdollista, että vaikka lapsi on niin pieni, hän pystyy oppimaan monta kieltä. Tämä todistaa, että lapsi voi omaksua kieliä luonnollisella tavalla eikä siten, että kieltä opetetaan, vaan luonnollisesti ympäristöstä.”

Molemmat vanhemmat ovat yhtä yllättyneitä siitä, että Auri on omaksunut perheessä käytettäviä kieliä jo 2½-vuotiaana. Äidin kokemus vahvistaa sen, että monikielisyys perheen tasolla toimii ja että lapsi omaksuu kieliä luonnollisella tavalla kotona ja ympäristöstä.

Äiti kertoo, että kaikki merkit Aurin kielen kehityksestä antavat äidille itseluottamusta, motivaatiota ja uskoa jatkaa Aurin kanssa samoilla toimintatavoilla kuin tähän asti. Äidin kokemuksesta ilmenee myös, miten tärkeää on uskoa omiin tekemisiin ja lapsen monen kielen omaksumiseen. ”Haluan vielä lisätä, että mitä enemmän merkkejä tulee lapsen kielen kehittymisestä, niin nämä asiat tukevat minua ja kannustavat minua jatkamaan samalla tavalla. Lapsi kyllä oppii kieltä, ei tarvitse murehtia. Kyllä lapsen kielen kehitykseen kuuluu myös takapakkia, mutta minun pitää vain uskoa siihen, että jatkan samalla tavalla ja lapsi oppii, niin kyllä se siitä.” (Äiti) Lopuksi voidaan sanoa, että vanhempien myönteisellä suhtautumisella ja positiivisilla kokemuksilla on oleellinen merkitys lapsen kasvamisessa monikieliseksi ja perheen kesken käytettävässä monikielisyudessa.

5 POHDINTA

Pyrin pro gradu -tutkielmassani selvittämään viittomakielisen perheen kokemuksia monikielisydestä heidän jokapäiväisessä elämässään vanhempien itsensä kertomana ja visuaalisesti esittämänä. Visuaalisen aineiston ja haastattelun yhdistäminen osoittautui toimivaksi ja toisiaan täydentäväksi keinoksi tutkia, miten monikielisyys toteutuu arjen tasolla vanhempien kokemana. Visuaalisena aineistona oli vanhempien itsensä täyttämä kielipäiväkirja. Tämä työ on tapaustutkimus ja käsittelee vain yhden perheen tilannetta, mutta tulokset osoittavat, että vanhempien roolit ovat merkittävässä asemassa perheessä käytettävässä monikielisyudessa. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole poikkeavia verrattuna Mäntylän, Pietikäisen ja Dufvan (2009), Morrisin ja Korpijaakko-Huuhkan (2009), Sirkeisen (2008) ja Tuomisen (1999) tutkimuksiin perheen monikielisydestä. Perheessä käytettiin kolmea kieltä (suomalaista viittomakieltä, iirin kieltä, irlantilaista viittomakieltä) heti Aurin syntymästä lähtien. Tulosten perusteella Auri on oppinut nämä kielet luonnollisesti kotona. Lisäksi Auri osaa käyttää kolmen kielen kielirepertuaariaan täysipainoisesti sosiaalisissa tilanteissa.

Vanhemmat perustelivat tekemiään kielivalintoja ja monikielisyiden valitsemista perheelleen koulutuksella, pohjatiedolla kielistä, äidinkielen tärkeydellä sekä sillä että heillä on eri äidinkieli. Vanhempien tekemillä kielivalinnoilla on merkittävä vaikutus lapsen monikielisyyteen, joko rajoittaen tai tarjoten resursseja lapselle oppia ja käyttää kieliä. Vanhemmat suhtautuivat vakavasti kieliin liittyviin asioihin, koska heillä oli ennestään tietoa kielen merkityksestä ihmiselle. Tulokset osoittavat, että jos vanhemmat pohdiskelevat ja keskustelevat kieliin liittyvistä asioissa jo odotusasikana, lapsella on parhaat mahdollisuudet omaksua useita kieliä heti syntymästä lähtien. Äidinkielen tärkeyden ja kielen merkityksen ymmärtäminen auttavat vanhempia pitämään kiinni äidinkielistään. Se, että vanhemmat käyttävät omaa äidinkieltään, antaa lapselle laajemmat mahdollisuudet olla suorassa kontaktissa molempien vanhempien sukulaisiin ja ystäviin. Ilman yhteistä kieltä on vaikeaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lisäksi vanhemmat korostavat, että on yhtä tärkeää kunnioittaa ja arvostaa puolison äidinkieltä, koska lasten on koettava, että kieliä arvostetaan perheen kesken.

Sukulaiset voivat kuitenkin vaikuttaa perheen monikielisyyteen sekä positiivisesti että negatiivisesti. Aurin suomalaiset isovanhemmat halusivat Aurin oppivan suomen

kieltä. Tuloksista on havaittavissa, että isovanhempien aktiivisuus ja tahto vaikuttavat siihen, että Aurin arjessa suomen kielellä on asemansa. Toisaalta sukulaiset voivat saada vanhemmat epävarmoiksi omista valinnoistaan, kuten tässä tapauksessa irlantilaiset isovanhemmat olivat huolestuneita Aurin iirin kielen taidosta.

Vanhempien positiiviset kokemukset Aurin monikielisyden kehittymisestä ja arjessa käytettävästä monikielisydestä saivat vanhemmat vakuuttuneiksi siitä, että heidän puurtamisensa on tuottanut hyvän tuloksen Aurin kasvattamisessa monikieliseksi. Positiiviset kokemukset ovat erityisen tärkeitä vanhemmille, koska ne kannustavat heitä jatkamaan samalla tavalla ja uskomaan toimintatapoihinsa. Kun vanhemmat näkevät, että lapsen kielitaidot kehittyvät kotiympäristössä ja että lapsi osaa eri tilanteiden kielikäytännöt oikein, he tulevat varmemmaksi monikielisen arjen toimivuudesta. Perheen monikielisyys merkitsee paljon vanhemmille, koska he saavat käyttää omaa äidinkieltään ja kommunikoida luonnollisesti oman lapsensa kanssa kaikissa tilanteissa. Suoran kontaktin luomisen lisäksi vieraiden kielten oppiminen voi olla helpompaa monikielisyden avulla. Vanhemmat määrittelevät lapsensa monikielisyden nimenomaan rikkaaksi mahdollisuudeksi. Vanhempien mielestä monikielisyys ja monikielinen arki on normaalia Aurille, koska heti syntymästä lähtien Aurin ympärillä on aina ollut useita kieliä.

Tuloksista on nähtävissä, että kielen luonne on vaihtelevaa ja kontekstisidonnaista perheen arjessa. Heteroglossinen monikielisyys on havaittavissa perheen kielenkäyttötilanteissa ja vanhempien vastauksissa siinä, että perheenjäsenet voivat ilmaista itsensä monilla eri tavoin eri kieliaineksia vaihdellen ja sekoitellen. Monikielisyys on viittovalle lapselle resurssi. Hän oppii hyödyntämään ja käyttämään kielellisiä repertuaarejaan erilaisissa konteksteissa, joita vanhemmat ovat tarjonneet tekemillään kielivalinnoilla. Tulokset näyttävät selkeästi, että lapsi oppii perheessä käytettävien kielten kielellisiä repertuaareja täysipainoisesti, koska kieliä käytetään päivittäin. Lisäksi on huomioitava, että kielten omaksumisen ohella lapsi omaksuu myös kieleen sidoksissa olevan kulttuurin.

Tulokset osoittavat, että kieliverkoston mukaan Auri käyttää viittä kieltä arjessaan. Aurin kieliverkoston kuuluvat perhe, lähisukulaiset ja lähiympäristössä asuvat ihmiset. Aurin kielenkäyttötilanteet vaihtelevat sen mukaan, kenen kanssa hän juttelee ja mitä ympärillä

tapahtuu. Tuloksista näkee, että usean kielen käyttö arkielämässä vaatii päivittäistä käyttöä ja säännöllisiä tapaamisia kieliverkoston kuuluvien ihmisten kanssa. Auri on kasvanut monikielisessä ympäristössä ja monikielisyydestä on tullut osa perheen elämää. Vanhempien tekemiin kielivalintoihin löytyvät monenlaiset syyt ja niillä on vaikutuksensa perheessä käytettävään monikielisyyteen ja lapsen kasvamiseen monikieliseksi. Monikielisyys on perheelle ja Aurille positiivinen voimavara.

Merkitystä on myös sillä, että vanhempien toiminta on harkinnanvaraista ja johdonmukaista: isä käyttää omaa äidinkieltään ja äiti omaansa. Lapsi oppii selkeät toimintatavat, kenen kanssa käytetään mitään kieltä ja juuri vanhempien kautta lapsi omaksuu resursseja sekä erilaisia käytänteitä ja variantteja kielten käytössä. Koti on ensisijainen paikka, jossa lapsi oppii kieliä varhaislapsuudessa. Vanhemmat ovat ne, jotka tekevät päätöksiä joko tiedostamatta tai tietoisesti, mitä kieliä käytetään kotona. Monikielisyyteen on panostettava, jotta useamman kielen käyttöä ja kehittymistä voidaan ylläpitää ja säilyttää perheen arjessa. Tulokset tukevat Bronfenbrennerin (1979) näkemystä: kehitystä tapahtuu, kun lapsi on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lisäksi tuloksista on havaittavissa, että erilaiset toiminnat ja ihmisten roolit mikrosysteemin ja muiden systeemien, meso-, ekso- ja makrosysteemien välillä vaikuttavat lapsen kehitykseen.

Yhteiskunnan tarjoamilla palveluilla on myös osuutensa vanhempien tekemiin päätöksiin. Äiti perusteli kotiinjäämistä sillä, ettei Irlannissa ole suomenkielistä eikä suomalaisen viittomakielen päiväkotia. Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja kulttuuri sekä yhteiskunnan päätökset vaikuttavat makrotasolla perheen arkeen. Tutkimukseen osallistuneen perheen tapauksessa vähemmistöryhmän eli suomen kieltä käyttävän ryhmän olemassaolo paikkakunnalla mahdollisti joidenkin palvelujen saannin vähemmistökielellä. Perhe tarvitsee yhteiskunnan tukea lapsen monikielisen arjen pyörittämiseen, jotta lapsi saa kodin lisäksi muita ympäristöjä, joissa pääsee käyttämään kieliä. Tämä tutkimus antaa hyvän esimerkin siitä, että yhteiskunnan tuki on tarpeellista: suomenkielisten muskarin ja leikkikerhon toiminnat ovat tärkeitä lapselle vertaistuen ja kielitaidon kehittymisen kannalta. Kielten käytön ei pitäisi rajoittua vain kotiympäristöön. Kielelliset variantit ja käytänteet jäävät rajallisiksi, jos kieliä käytetään vain perheen kesken ja kotona. Monikielisellä perheellä ja etenkin lapsella on kielelliset oikeudet ja perheen kuuluu saada palveluja omilla äidinkielillään.

Yhtenä aineistonkeruutapana oli kielipäiväkirja. Se ilmeni hyväksi tavaksi saada vanhemmat tietoisiksi omista toimintatavoistaan. Vanhemmat saattoivat nähdä kielipäiväkirjan avulla, millainen oli lapsen kieliverkosto ja kielelliset arkiaskareet. Tiedostamisen ja asioiden konkretisoitumisen myötä vanhemmat voivat ymmärtää, että kielelliset virikkeet joka kielen suhteen ovat tärkeitä lapsen repertuaarien tasavertaisen kehittymisen kannalta. Kielipäiväkirjalla oli tärkeä tehtävä aineistonkeruun kannalta, koska vanhemmat aloittivat ajatusprosessoinnin omista kokemuksistaan ja perheensä monikielisyydestä ennen haastattelua. Prosessin avulla vanhempien oli helpompi vastata haastattelukysymyksiin, koska he olivat miettineet asioita etukäteen. Yhtenä pyrkimyksenäni oli antaa tukea vanhemmille kielipäiväkirjan avulla voimaannuttamisen mielessä, mikä toteutui niin minun kuin vanhempienkin mielestä.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, poikkeavatko tulokset kuulevan ja kuuron lapsen välillä. Tutkimukseni ei kiinnittänyt mitään huomiota lapsen kuuloon. Vanhempien kokemukset olivat tutkimuksen keskiössä; lapsen kuulolla ei ollut merkitystä tutkimuksessa. Olisi myös kiinnostavaa selvittää, millainen on perheen toisen, nuoremman lapsen monikielinen arki sekä millä tavalla vanhemmat näkevät ja kokevat toisen lapsen monikielisuuden esikoiseen verrattuna. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä kieltä monikielisen perheen sisarukset käyttävät keskenään ja käyttävätkö he eri kieliä eri tilanteissa. Jatkotutkimusta tarvitaan selvittämään, mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä löytyy viittomakielisten perheiden kokemuksissa ja ratkaisuissa kielivalintojen ja kieltenkäytön suhteen.

Tutkimusmatka monikielisen perheen arkeen oli mielenkiintoinen, erilaisia ajatuksia ja oivalluksia herättävä sekä onnistunut. Yllätyksekseni tutkimuksen aikana nousi esille sekin, että monikielisyys voi olla myös huolenaihe. Käsitykseni oli koko ajan, että monikielisyys on pelkästään positiivinen asia ja täynnä mahdollisuuksia. Monikielisyydellä onkin kaksi puolta: se luo suuria mahdollisuuksia kasvavalle lapselle sekä on rikkaus koko perheelle. Toisaalta se vaatii asioiden syvällistä pohtimista, huolellista pohjatyötä, päätösten tekemistä ja sitoutuneisuutta, jos haluaa toimivaa monikielistä arkea omalle perheelle ja lapsille. Toivon tutkimuksesta olevan hyötyä myös muille samankaltaisille perheille, jotka miettivät monikielisyyteen ja kieliin liittyviä asioita sekä mahdollisesti punnitsevat kielivalintoja. Tutkimuksesta on apua perheille, jotka haluavat tietää enemmän monikielisyydestä arjen ja perheen tasolla. On syytä muistaa, että

pelkkä perheessä käytettävä monikielisyys ei kuitenkaan kannu kovin pitkälle, vaan perhe tarvitsee tuekseen kielellisiä ympäristöjä, muita samoja kieliä käyttäviä ihmisiä ja yhteiskuntaa palveluineen.

LÄHDELUETTELO

- ALASUUTARI, PERTTI 1993: Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- BAKER, COLIN 1996: Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. Toinen painos. Clevedon: Multilingual Matters.
- BAKHTIN, MIHAIL 1981: The dialogic imagination. Austin: University of Texas Press.
- BLOMMAERT, JAN 2005: Discourse. A critical introduction. Cambridge: Cambridge University Press.
- BRONFENBRENNER, URIEL 1979: The ecology of human development: Experiments by nature and design. MA: Harvard University Press.
- DUFVA, HANNELE 2002: Dialogia suomalaisuudesta. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.). Moniääninen Suomi – kieli, kulttuuri ja identiteetti, 21-38. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- DUFVA, HANNELE & PIETIKÄINEN, SARI 2009: Moni-ilmeinen monikielisyys. Puhe ja kieli, 29:1, sivut 1-14.
- ESKOLA, JARI & SUORANTA, JUHA 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- FINTON, L. 1998. Living in a bilingual-bicultural Family. Teoksessa Ila Parasnis (toim.). Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience, 258-271. New York: Cambridge University Press.
- HELLER, MONICA 2007: Bilingualism as Ideology and Practice. Teoksessa Monica Heller (toim.). Bilingualism: a Social Approach, 1-24. New York: Palgrave Macmillan.
- 2008: Doing Ethnography. Teoksessa Li Wei & Melissa G. Moyer (toim.). The Blackwell Guide to Research Methods in Bilingualism and Multilingualism, 249-262. Malden (MA): Blackwell.
- HIRSJÄRVI, SINIKKA & HURME, HELENA 2001: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- HIRSJÄRVI, SINIKKA, REMES, PIRKKO & SAJAVAARA, PAULA 2000: Tutki ja kirjoita. 6. osin uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- HODGE, RACHEL & JONES, KATHRYN 2000: Photography in collaborative research on multilingual literacy practices: images and understandings of researcher and researched. Teoksessa Marilyn Martin-Jones & Kathryn Jones (toim.). Multilingual literacies, 299-318. Amsterdam: John Benjamins.
- HOYER, KARIN 2000: Vähemmistö vähemmistössä: suomenruotsalaiset kuurot ja heidän viittomakielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.). Viittomakieliset Suomessa, 205-215. Helsinki: Finn Lectura.
- JOKINEN, MARKKU 2000: Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.). Viittomakieliset Suomessa, 79–101. Helsinki: Finn Lectura.
- 2002: Viittomakieliset – yksi suomalaisista kielellisistä identiteeteistä. Teoksessa Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (toim.). Moniääninen Suomi – kieli, kulttuuri ja identiteetti, 65-89. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- JONES, KATHRYN, MARTIN-JONES, MARILYN & BHATT, ARVIND 2000: Constructing a critical, dialogic approach to research on multilingual literacy: participant diaries and diary interviews. Teoksessa Marilyn Martin-Jones & Kathryn Jones (toim.). Multilingual literacies, 319-352. Amsterdam: John Benjamins.
- LUUKKAINEN, MINNA 2008: Viitotut elämät. Kuurojen nuorten aikuisten kokemuksia viittomakielisestä elämästä Suomessa. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö.

- MALM, ANJA & ÖSTMAN, JAN-OLA 2000: Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.). Viittomakieliset Suomessa, 9–32. Helsinki: Finn Lectura.
- METSÄMUURONEN, JARI 2003: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2.uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.
- MIETOLA, REETTA 2007: Etnografisesta haastattelusta etnografiseen analyysiin. Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.). Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus, 151-176. Tampere: Vastapaino.
- MORRIS, MIA & KORPIJAAKKO-HUUHKA, ANNA-MAIJA 2009: Kaksikielisten vanhempien kielten käyttö lapselle suunnatussa puheessa: neljä tapaustutkimusta. Puhe ja kieli, 29:1, sivut 15-25.
- MÄNTYLÄ, KATJA, PIETIKÄINEN, SARI & DUFVA, HANNELE 2009: Kieliä kellon ympäri: perhe monikielisyyden tutkimuksen kohteena. Puhe ja kieli, 29:1, sivut 27-37.
- NIKULA, TARJA & PITKÄNEN-HUHTA, ANNE 2008. Using photographs to access stories of learning English. Teoksessa Paula Kalaja, Vera Menezes & Ana Maria Barcelos (toim.). Narratives of Learning and Teaching EFL, 171-185. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1986: Kieliyhteisön vaihto ja muuttajan identiteetti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- 2002: Yksilön kielelliset oikeudet Suomessa. Virittäjä 3/2002, sivut 385-397.
- PIETIKÄINEN, SARI, ALANEN, RIIKKA, DUFVA, HANNELE, KALAJA, PAULA, LEPPÄNEN, SIRPA & PITKÄNEN-HUHTA, ANNE 2008: Languaging in Ultima Thule: Multilingualism in the life of a Sami boy. International journal of multilingualism Vol 5. No 2, 2008, sivut 79-99.
- ROMAINE, SUZANNE 1989: Bilingualism. Oxford: Blackwell.
- ROSE, GILLIAN 2001: Visual methodologies. An introduction to the interpretation of visual materials. London: Sage Publications.
- SALO, HANNI 2008: Jyväskyläläisten maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten kokemuksia monikielisyydestä resurssina. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos, suomen kieli.
- SEPPÄNEN, JANNE 2005: Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- 2001: Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.
- SIRKEINEN, EVELIINA 2008: Monikielisen perheen monikielisyydiskurssit identiteetin rakentajina. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos, suomen kieli.
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE 1988: Vähemmistö, kieli ja rasismi. Helsinki: Gaudeamus.
- TAKKINEN, RITVA 2003: Viittomakielen omaksuminen äidinkielessä ja kuulevassa viittomakieltä käyttävässä ympäristössä. Puhe ja kieli, 23:3, sivut 159-172.
- 2008: Viitotun ja puhutun kielen välisen kaksikielisyyden kirjo. Teoksessa Jaana Keski-Levijoki (toim.). Opettajankoulutus yhteisön luovana voimavarana – näkökulmia suomalaisesta viittomakielisestä ja viittomakielisten koulutuksesta, viittomakielisen luokanopettajakoulutuksen 10-vuotisjuhlakirja 17.10.2008, 35-41. Tutkiva opettaja - Journal of Teacher Researcher 6/2008. Jyväskylä: TUOPE.
- TAPIO, ELINA & TAKKINEN, RITVA (tulossa): When one of your languages is not recognised as a language at all. Julkaistaan teoksessa Jan Blommaert, Sirpa Leppänen, Päivi Pahta & Tiina Virkkula (toim.). Dangerous Multilingualism. Julkaisija Palgrave Macmillan.
- TUOMI, JOUNI & SARAJÄRVI, ANNELI 2003: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- TUOMINEN, ANNE 1999: Who decides the home language? A look at multilingual families. *International journal of the sociology of language*, 140 sivut 59-76.
- WEI, LI 2008: *Research Perspectives on Bilingualism and Multilingualism*. Teoksessa Li Wei & Melissa G. Moyer (toim.). *The Blackwell Guide to Research Methods in Bilingualism and Multilingualism*, 3-17. Malden (MA): Blackwell.

KIELIPÄIVÄKIRJA

Piirrä tähän lapsenne kieliverkosto. Kirjoita ylös kaikki kielet, joita lapsi käyttää, ja henkilöt, joiden kanssa lapsi on tekemisissä. Yhdistä viivoilla henkilöt ja kielet. Kirjaa ylös mahdollisimman moni henkilö, joiden kanssa lapsenne on tekemisissä (isän sukulaiset, äidin sukulaiset, ystävät, kummit, harrastukset, naapurit, yms.)

Kielenkäyttötilanteita perheen kesken

Käytämme isänkieltä seuraavissa tilanteissa	Käytämme äidinkieltä seuraavissa tilanteissa

Kielenkäyttötilanteita kodin ulkopuolella

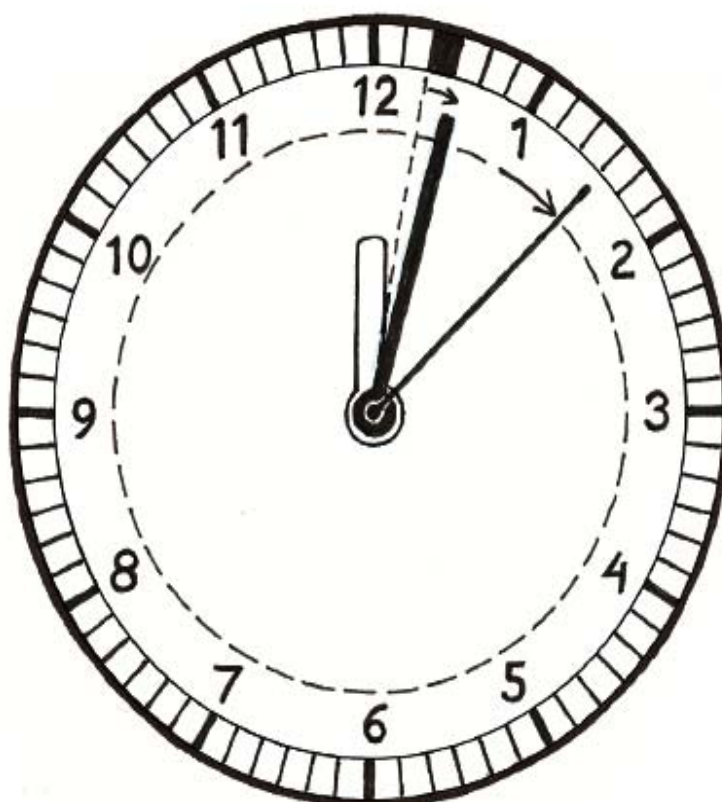
Käytämme isänkieltä seuraavissa tilanteissa	Käytämme äidinkieltä seuraavissa tilanteissa

Entä muut kielet: käytetäänkö muita kieliä ja missä tilanteissa?

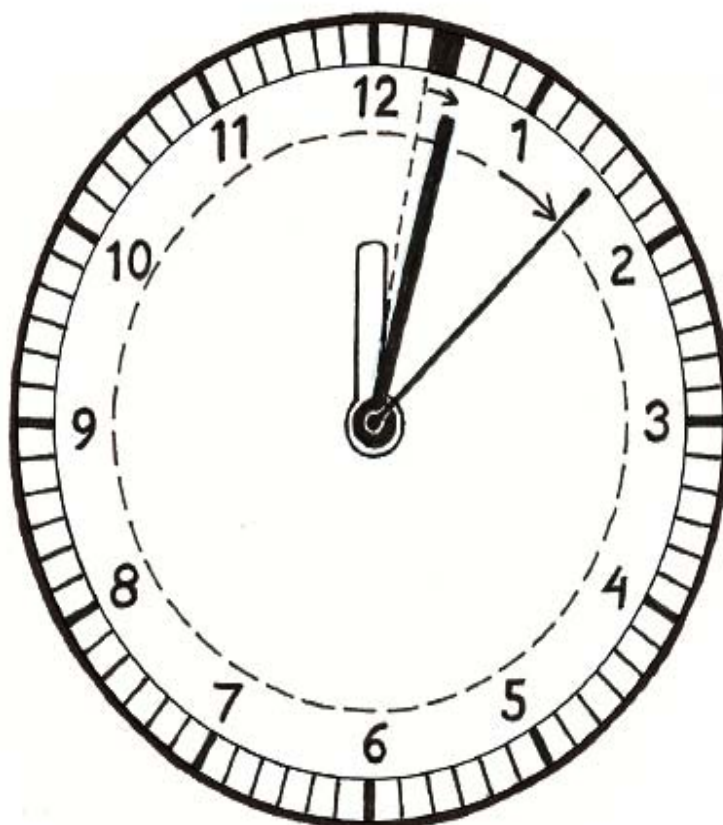

Kelloaktiiviteetti: kirjaa ylös kieliä kellon ympäri sen mukaan, milloin käytetään mitään kieltä.

TUNNIT 07-18

TUNNIT 18-06

HAASTATTELURUNKO**A) Perhe ja kielet**

1. Montako kieltä perhe käyttää, kutsuuko/ajatteleeko perhe omaa perhettään monikieliseksi
2. Mitä kieltä vanhemmat käyttävät keskenään, entä koko perheen kesken ja miksi
3. Lapsen isänkieli, lapsen äidinkieli
4. Käyttääkö lapsi muita kieliä sukulaisten kanssa tai kodin ulkopuolella

B) Perhemalli ja kielenkäyttö

5. Yksi kieli – yksi henkilö?
6. Kommunikointi perheen sisällä
7. Sukulaisuussuhteet – toimivatko kielenkäyttö loogisesti heidän kanssaan
8. Kuinka lapset suhtautuvat eri kieliin
9. Milloin käytetään mitäkin kieltä ja kenen kanssa
10. Mitä kieltä käytetään eniten ja mitä vähiten, mitkä asiat vaikuttavat
→ Kuka, missä, milloin, kenen kanssa ja miksi

C) Kielikonteksti

11. Onko lapsella mahdollisuuksia toimia kielikonteksteissa
12. Saavatko vanhemmat tukea lapsensa monikielisyyteen (yhteiskunnalta, sukulaisilta, jne)
13. Vaikuttaako kotimaa kielivalintoihin, kielenkäyttöön
14. Kuinka usein on mahdollista käydä toisen vanhemman kotimaassa
15. Molempien vanhempien äidinkielen käytön mahdollisuus
16. Vanhempien aktiivisuus
17. Kuinka paljon vanhemmat ovat valmiita panostamaan lapsen monikielisyyteen

D) Käsitys monikielisydestä

18. Onko vanhemmilla tietoa/käsityksiä monikielisydestä
19. Onko oman äidinkielen käyttö lapsen kanssa tärkeää
20. Onko kielivalintoja mietitty ennen lapsen syntymää
21. Vaikuttavatko käsitykset/ennakkotiedot päätökseen lapsen kasvattamisesta monikieliseksi
22. Uhka vai rikkaus (mitä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia, uhkia)
23. Mitä neuvoja antaisitte samankaltaisille perheille

E) Kielipäiväkirja

24. Miltä tuntui tehdä
25. Mitä ajatuksia/oivalluksia/tunteita tuli

TUTKIMUSLUPA

VIITTOVA MONIKIELINEN LAPSI: VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VIITTOMAKIELISEN LAPSEN MONIKIELISYYDESTÄ RESURSSINA.

Sironen Satu
Suomalaisen viittomakielen opiskelija
satu.a.k.sironen@jyu.fi
Jyväskylän yliopisto

Takkinen Ritva
Suomalaisen viittomakielen professori
gradun ohjaaja
ritva.a.takkinen@jyu.fi
Jyväskylän yliopisto

Vanhempien pitämä kielipäiväkirja ja videoitu haastattelu tulevat pelkästään tutkimuskäyttöön. Noudatan tutkimuksessa hyviä tieteen tekemisen periaatteita ja käsittelen tutkimustuloksia luottamuksellisesti ja raportoin niin, ettei kenenkään osallistujan henkilöllisyys missään vaiheessa paljastu. En myöskään luovuta tutkimusaineistoa muihin tarkoituksiin. Pyydän vanhemmilta kirjallisen tutkimusluvan tutkimukseen osallistumiseen oheisella tutkimussuostumuksella.

Annamme luvan käyttää pitämäämme kielipäiväkirjaa seuraaviin tarkoituksiin:

KLSS 714 kurssilla tehtävään pienimuotoiseen tutkimukseen ja sen raportointiin:

KYLLÄ _____ EI _____

Gradun tutkimuskäyttöön:

KYLLÄ _____ EI _____

Annamme luvan käyttää videoitua haastattelua seuraaviin tarkoituksiin:

KLSS 714 kurssilla tehtävään pienimuotoiseen tutkimukseen ja sen raportointiin:

KYLLÄ _____ EI _____

Gradun tutkimuskäyttöön:

KYLLÄ _____ EI _____

Päiväys _____

Paikka _____

Äidin allekirjoitus

Isän allekirjoitus
